

**SANDIKLI'DA (AFYONKARAHİSAR) YETİŞEN
DOĞAL BİTKİLERİN HALK TARAFINDAN
GELENEKSEL KULLANIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kadriye ABAKAY

Danışman
Prof. Dr. Mustafa KARGIOĞLU

MOLEKÜLER BİYOLOJİ VE GENETİK
ANABİLİM DALI

Eylül, 2019

Bu tez çalışması 17. FEN. BİL.79 numaralı proje ile Afyon Kocatepe Üniversitesi BAP Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SANDIKLI'DA (AFYONKARAHİSAR) YETİŞEN
DOĞAL BİTKİLERİN HALK TARAFINDAN
GELENEKSEL KULLANIMI**

Kadriye ABAKAY

Danışman
Prof. Dr. Mustafa KARGIOĞLU

**MOLEKÜLER BİYOLOJİ VE GENETİK
ANABİLİM DALI**

Eylül, 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Kadiye ABAKAY tarafından hazırlanan "Sandıklı'da (Afyonkarahisar) Yetişen Doğal Bitkilerin Halk Tarafından Geleneksel Kullanımı" adlı tez çalışması lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca 04/09/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **oy birliği** ile Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Moleküler Biyoloji ve Genetik Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Prof. Dr. Mustafa KARGIOĞLU

Başkan : Prof. Dr. Safiye Elif KORCAN
Uşak Üniv., Sağlık Hizmetleri M.Y.O.

İmza

Üye : Prof. Dr. Mustafa KARGIOĞLU
Afyon Kocatepe Üniv., Fen Edebiyat Fak.

Üye : Doç. Dr. Ömer HAZMAN
Afyon Kocatepe Üniv., Fen Edebiyat Fak.

Afyon Kocatepe Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve
..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....
Prof. Dr. İbrahim EROL

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI
Afyon Kocatepe Üniversitesi

**Fen Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım
bu tez çalışmada;**

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversite veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

04/09/2019

Kadriye ABAKAY

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

SANDIKLI'DA (AFYONKARAHİSAR) YETİŞEN DOĞAL BİTKİLERİN HALK TARAFINDAN GELENEKSEL KULLANIMI

Kadriye ABAKAY

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Moleküler Biyoloji ve Genetik Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Mustafa KARGIOĞLU

Bu araştırmada, Afyonkarahisar İli Sandıklı İlçesinde yetişen doğal bitkilerin etnobotanik kullanımları incelenmiştir. 12 köy ve 3 ilçe merkezinde 49 kişi ile görüşüldü. 28 familyaya ait 71 bitkinin kullanım alanları tespit edildi. Bu bitkilerin fotoğrafları da çekildi. 71 bitki türü, (44) İnsan hastalıkları tedavisinde (99), Gıda (38), Çay (27), Baharat (6), Hayvan hastalıkları (2), Hayvan yemi (6), Ev- Eşyası (6), İlaç yapımında (2), Süs bitkisi (1), Boya (2) yapımında kullanılmıştır.

2019, xi + 144 sayfa

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, Sandıklı, Etnobotanik, Tıbbi Bitkiler, Doğal Bitkiler

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

THE TRADITIONAL USE OF NATURAL PLANTS GROWN BY THE PUBLIC IN SANDIKLI (AFYONKARAHİSAR)

Kadriye ABAKAY

Afyon Kocatepe University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Molecular Biology and Genetics

Supervisor: Prof. Mustafa KARGIOĞLU

In this study, ethnobotanical uses of natural plants grown in Sandıklı district of Afyonkarahisar province were investigated. 49 people were interviewed in 12 villages and 3 district centers. The usage areas of 71 plants belonging to 28 families were determined. Photos of these plants were also taken. 71 plant species, (44) Treatment of human diseases (99), Food (38), Tea (27), Spices (6), Animal diseases (2), Animal feed (6), Household goods (6), Pharmaceutical production (2), Ornamental plant (1), Paint (2).

2019, xi+ 144 pages

Keywords: Afyonkarahisar, Sandıklı, Ethnobotany, Medical plant, Natural plant.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, deneysel çalışmaların yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarından dolayı tez danışmanım Prof. Dr. Mustafa KARGIOğLU'na,

Arazi çalışmalarında yardımcı olan yüksek lisans ğrencisi Nurgül GÜRBÜZ'e,

Tez yazım sürecinde her konuda bilgilerini ve tecrübelerini paylaşan doktora ğrencileri Erhan SAKARTEPE, Elif EKMEKÇİ ve ğretim Görevlisi Pınar AğYAR'a,

Harita çizimlerinde bana yardımcı olan Dr. Öğretim yesi Hülya KAYMAK'a,

Arazi çalışmalarımda bitkilerin bulunması ve kullanılması yardımcı olan köy halkına,

Araştırma boyunca her zaman arkamda destekçi olan, heveslendiren, maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme teşekkür ederim.

Kadriye ABAKAY

AFYONKARAHİSAR, 2019

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

Sayfa

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	vi
SİMGELER DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ	x
RESİMLER DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR BİLGİLERİ	3
2.1 Türkiye’de Son Yıllarda Yapılan Çalışmalar	3
2.2 Dünya’da Son Yıllarda Yapılan Çalışmalar	3
2.3 Sandıklı ve Çevresinde Yapılan Floristik ve Etnobotanik Çalışmalar.....	3
2.4 Sandıklı İlçesi Hakkında Genel Bilgi	5
2.4.1 Sandıklı Coğrafik Bilgiler	5
2.4.2 Sandıklı İklimi	7
2.4.3 Sandıklı Nüfus ve Sosyal Yaşam.....	7
3. MATERYAL ve METOT	9
3.1 Materyal	9
3.2 Metot.....	9
4. BULGULAR	12
4.1 FAMILYA: AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)	12
4.2 FAMILYA: APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)	15
4.3 FAMILYA: ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER).....	16
4.4 FAMILYA: ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER).....	17
4.5 FAMILYA: BORAGINACEAE (HODANGİLLER)	30
4.6 FAMILYA: BRASSICACEAE (TURPGİLLER)	31
4.7 FAMILYA: CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER).....	33
4.8 FAMILYA: CISTACEAE (LADENGİLLER).....	35
4.9 FAMILYA: CORNACEAE (KIZILCIKGİLLER).....	36

4.10 FAMILİYA: CUPRESSACEAE (SERViGİLLER)	37
4.11 FAMILİYA: FABACEAE (BAKLAGİLLER)	38
4.12 FAMILİYA: FAGACEAE (KAYINGİLLER)	39
4.13 FAMILİYA: GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER).....	40
4.14 FAMILİYA: HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)	41
4.15 FAMILİYA: LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)	42
4.16 FAMILİYA: MALVACEAE (EBEGÜMECiGİLLER)	56
4.17 FAMILİYA: MORACEAE (DUTGİLLER).....	59
4.18 FAMILİYA: PAEONIACEAE (AYIGÜLGİLLER).....	60
4.19 FAMILİYA: PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER).....	61
4.20 FAMILİYA: PINACEAE (ÇAMGİLLER)	64
4.21 FAMILİYA: PLATANACEAE (ÇINARGİLLER).....	65
4.22 FAMILİYA: PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)	66
4.23 FAMILİYA: POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)	67
4.24 FAMILİYA: PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER).....	68
4.25 FAMILİYA: RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER).....	70
4.26 FAMILİYA: ROSACEAE (GÜLGİLLER).....	73
4.27 FAMILİYA: RUBIACEAE (KÖKBOYAGİLLER)	80
4.28 FAMILİYA: URTICACEAE (ISIRGANGİLLER).....	81
5. TARTIŞMA ve SONUÇ	82
5.1 Tartışma	82
5.2 Sonuç	106
6. KAYNAKLAR.....	125
ÖZGEÇMİŞ	127
EKLER	128

SİMGELER DİZİNİ

Simgeler

Mm	Milimetre
°C	Santigrat Derece
*	Endemik Bitki

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1 Araştırma alanının lokasyon haritası.....	6
---	---

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.1 Aylık ortalama sıcaklık (°C) ve yağış (mm) miktarları.....	7
Çizelge 2.2 Sandıklı ilçesinin yıllara göre nüfus.....	8
Çizelge 3.1 Araştırma Alanında Yaşayan Kişiler Hakkında Bilgi.....	10
Çizelge 5.1 Belirlenen Taksonların İsimleri	110
Çizelge 5.2 İnsan Hastalıklarında Kullanılan Bitki Türleri.....	114
Çizelge 5.3 Gıda Olarak Kullanılan Bitki Türleri	118
Çizelge 5.4 Çay Olarak Kullanılan Bitki Türleri	119
Çizelge 5.5 Baharat Olarak Kullanılan Bitki Türleri	120
Çizelge 5.6 Hayvan Hastalıklarında ve Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitki Türleri	120
Çizelge 5.7 Ev ve Eşya Kullanımında Kullanılan Bitki Türleri.....	120
Çizelge 5.8 İlaç Yapımında Kullanılan Bitki Türleri.....	120
Çizelge 5.9 Boya Yapımında Kullanılan Bitki Türleri.....	121
Çizelge 5.10 Süs Bitkisi Kullanılan Bitki Türleri	121
Çizelge 5.11 Bitkilerin Kullanılan Kısımları	122

RESİMLER DİZİNİ

Sayfa

Resim 4.1 <i>Amaranthus retroflexus</i> L. (Kızıl bacak)	12
Resim 4.2 <i>Beta trigyna</i> Waldst. & Kit. (Kır ıspanağı).....	13
Resim 4.3 <i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i> (Sirken,Sirken otu, Sirkem)	14
Resim 4.4 <i>Coriandrum sativum</i> L. (Kışniş, Kışneş)	15
Resim 4.5 <i>Ornithogalum neurostegium</i> Boiss. & Blanche (Köpek soğanı)	16
Resim 4.6 <i>Archillea arabica</i> Kotschy (Ayva dana)	17
Resim 4.7 <i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i> (Beyaz çiçekli Ayva dana).....	18
Resim 4.8 <i>Achillea teretifolia</i> Willd. (Ayva dana)	19
Resim 4.9 <i>Anthemis wallii</i> Hub.-Mor. & Reese (Bubeşce, Papatya).....	20
Resim 4.10 <i>Centaurea benedicta</i> (L.) L. (Sancı otu).....	21
Resim 4.11 <i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i> (Sarı diken)	22
Resim 4.12 <i>Chondrilla juncea</i> L. (Karakavuk-karafuk)	23
Resim 4.13 <i>Cichorium intybus</i> L. (Acı güneyik)	24
Resim 4.14 <i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss. (Bubeşce çiçeği, Papatya, Bubeşca).....	25
Resim 4.15 <i>Helianthus tuberosus</i> L. (Yer elması).....	26
Resim 4.16 <i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i> (Arı çiçeği, Altın otu)	27
Resim 4.17 <i>Lactuca serriola</i> L. (Acı marul, eşek marul, dağ marul)	28
Resim 4.18 <i>Tragopogon latifolius</i> Boiss. (Yemlik).....	29
Resim 4.19 <i>Anchusa undulata</i> L. subsp. <i>hybrida</i> (Ten.) Cout. (Ballık, Ballık otu).....	30
Resim 4.20 <i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik (Çobançantası)	31
Resim 4.21 <i>Nasturtium officinale</i> R.Br. (Su teresi, Gerdima)	32
Resim 4.22 <i>Silene dichotoma</i> Ehrh. subsp. <i>dichotoma</i> (Tokluk başı, dişi tokluk başı, kara tohum).....	33
Resim 4.23 <i>Stellaria media</i> (L.)Vill. (Bici bici otu)	34
Resim 4.24 <i>Cistus laurifolius</i> L. (Tavşanak, tavşan otu, fısıs).....	35
Resim 4.25 <i>Cornus mas</i> L.(Kızılıcıklar, kızılıcık, ergen meyvesi)	36
Resim 4.26 <i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i> (Diken ardıcı).....	37
Resim 4.27 <i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss. (Çiçekli Sakarya yoncası, Sakarya yoncası) 38	

Resim 4.28 <i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O.Schwarz (Meşe, Meşe yaprağı, Mazı Meşesi, Meşe ağacı)	39
Resim 4.29 <i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér. (Turnagagası, Leylek kakacı).....	40
Resim 4.30 <i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>perforatum</i> (Sarı kantaron, Kantaron otu)	41
Resim 4.31 <i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang. (Mayasıl otu)	42
Resim 4.32 <i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i> (Nane)	43
Resim 4.33 <i>Micromeria cristata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P.H. Davis (Taş kekik, kekik)	44
Resim 4.34 <i>Origanum onites</i> L. (Eşek kekiği, Kekik, Taş kekiği, Daş kekiği, Dağ kekiği).....	45
Resim 4.35 <i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) letsw. (Beyaz kekik)	46
Resim 4.36 <i>Phlomis armeniaca</i> Wild. (Çalba)	47
Resim 4.37 <i>Salvia tomentosa</i> Mill. (Calba, Çalba otu, Çalba Bitkisi, Çalba, Can taze, Adaçayı).....	48
Resim 4.38 <i>Satureja cuneifolia</i> Ten. (Dağ kekiği, Taş kekiği, Karataş kekiği)	49
Resim 4.39 <i>Sideritis akmanii</i> Aytac, Ekici & Dönmez (Dağ çayı).....	50
Resim 4.40 <i>Sideritis leptoclada</i> O. Schwarz & P. H. Davis (Büyüme çay otu)	51
Resim 4.41 <i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm (Çayotu)	52
Resim 4.42 <i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i> (Karaçay, Çay otu)	53
Resim 4.43 <i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i> (Bodur mahmut)	54
Resim 4.44 <i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) J alas (Koyun kekiği, yer kekiği, nane kekiği)	55
Resim 4.47 <i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engl. (Ihlamur).....	58
Resim 4.48 <i>Morus nigra</i> L. (Karadut)	59
Resim 4.49 <i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i> (Ayı gülü).....	60
Resim 4.50 <i>Papaver rhoeas</i> L. (Gelincik, Gelincik yeşili).....	61
Resim 4.51 <i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> (Haşhaşın Yeşili, Haşhaş, Afyon Haşhaşı, Haşhaş ezmesi, Haşhaş çekmesi)	63

Resim 4.52 <i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i> (Haşhaşın Yeşili, Haşhaş, Afyon Haşhaşı, Haşhaş ezmesi, Haşhaş çekmesi)	63
Resim 4.53 <i>Cebrani libani</i> A. Rich. var. <i>libani</i> (Katran ağacı)	64
Resim 4.54 <i>Platanus orientalis</i> L. (Çınar yaprağı)	65
Resim 4.55 <i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib). Lange (Sinir otu)	66
Resim 4.56 <i>Rumex scutatus</i> L. (Şalva, Ebelik, İlibada, Sabla, Şabla)	67
Resim 4.57 <i>Polygonum cognatum</i> Meissn. (Urgancık)	68
Resim 4.58 <i>Portulaca oleracea</i> L. (Temiz otu, Semizotu)	69
Resim 4.59 <i>Nigella sativa</i> L. (Çörek otu)	70
Resim 4.60 <i>Ranunculus arvensis</i> L. (Su pıtrağı)	71
Resim 4.61 <i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud (Basur otu)..	72
Resim 4.62 <i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers. (Beyaz alıç, Alıç, Alıç Yaprığı)	73
Resim 4.63 <i>Cydonia oblonga</i> Mill. (Ayva, Ayva yaprağı)	74
Resim 4.64 <i>Prunus cerasus</i> L. (Vişne)	75
Resim 4.65 <i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A. Webb (Acı badem)	76
Resim 4.66 <i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas subsp. <i>elaegnifolia</i> Pallas (Ahlat, Yaban armudu)	77
Resim 4.67 <i>Rosa canina</i> L. (Kuşburnu)	78
Resim 4.68 <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i> (Çalı dudu, Çalı üzümü, Böğürtlen) 79	
Resim 4.69 <i>Rubia tinctorum</i> L. (Yapışak)	80
Resim 4.70 <i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> (Isırgan otu, Issıgan otu, Istırkan otu)	81

1. GİRİŞ

İnsanoğlu varlığından beri bitkilerle hep iç içe yaşamıştır. Zamanla bitkilerin farklı kullanım alanları ortaya çıkmıştır. İnsanlar bitkileri hastalık tedavisi, gıda, süs ve ticari olarak kendi amaçları için kullanmışlardır. Bunların sonuçları doğrultusunda yeni bilim dalları olarak etnobotanik ve paleoetnobotanik gibi alanlar ortaya çıkmıştır (Vural 2008).

Bitkilerin çeşitli özellikleri, tıbbi ve gıda olarak kullanılma bilgisi nesilden nesile aktarılmıştır (Lev ve Amar 2000).

Etnobotanik terimi ilk kez 1895 yılında bir biyoloji profesörü olan John W. Harshberger tarafından kullanılmıştır. Etnobotanik terimi insanların bitkilerden yararlanması olarak ifade edilmektedir. Belli bir coğrafi bölgede yaşayan halk o yöredeki bitkileri tıbbi, sanayi, gıda, süs ve yakacak vb amaçlarla kullanılmıştır (Vural 2008).

Bitkilerle tedavi yöntemi insanlık tarihi kadar eskidir ve tarih boyunca nesillerden nesillere aktarılan deneyim ve tedavi yöntemleri bu alandaki birikimleri oluşturmaktadır (Öztürk ve Özçelik 1991).

Yurdumuzda bitkilerin adlandırılmasında yöreselliğin önemli etkenlerden biri olduğu bilinmektedir. Tarih boyunca farklı költürlere ev sahipliği yapan Anadolu'da yöreden yöreye farklılıklar gösteren, çok çeşitli bitki adları kullanılmaktadır (Baytop 2007, Tuzlacı 2011).

Sunulan çalışmada Sandıklı ve çevresindeki köylerin yerleşim yerlerinden uzak köylerde yaşayan ve halkın kullandığı doğal bitkilerin ve endemik bitkilerinin etnobotanik özellikleri incelenmiş ve bazı köylerdeki çalışmalarla karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

Etnobotanik bir çalışma olarak Sandıklı ve çevresindeki ilçelerin ve köylerin seçilmesinin nedenleri:

1. Araştırma alanın daha önce hiç araştırılmamış olması.
2. Araştırma alanında yaşayan halkın kullandığı bitkilerin etnobotanik kullanımları türü, çeşidi ve sayılarını ortaya çıkarmak ve kayıt altına alma.
3. Kentleşme artmasıyla unutulmuş bilgileri gün yüzüne çıkarmak
4. Genç nesillere bu bilgilerin sunulması ve bilgi verilmesi.
5. Halkın şifa bulduğu, ne için kullanıldığı ve faydası olan bitkileri ortaya çıkarmak.
6. Köy halkı tarafından tıbbi amaçlı kullanılan bitkilerin kullanım şeklini ve dozlarının öğrenilmesi ve insanların zarar görmesinin önüne geçilmesi.
7. Köylerde yetişen bitkilerin tıbbi ve gıda amacı ve etnobotanik kullanımların diğer benzer çalışmalarla karşılaştırılması ve kullanılanlara yerel adların verilmesi.

Sandıklı ve çevresindeki köyler bitki çeşidi bakımında zengindir. Bu çalışma, Afyonkarahisar ilinin Sandıklı ilçesinin ve çevresindeki özellikle de yerleşim biriminden uzak köylerde yaşayan halkın kullandığı bitkilerin yöresel ve bilimsel adlarının öğrenilmesi ve bunlardan yararlanılma şekillerinin ortaya çıkarılması ve kayıt altına alınması amacıyla planlanmıştır.

Böylelikle Türkiye'nin bir ilçesinin daha etnobotanik açıdan tanınmasına ve bu konudaki kültürün yaşatılmasına katkı sunulabileceği düşünülmektedir. Elde edilen bilgilerin ve sonuçların bilime, ekonomiye ve topluma kazandırılması amaçlanmıştır.

2. LİTERATÜR BİLGİLERİ

2.1 Türkiye’de Son Yıllarda Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de son yıllarda etnobotanik alanında yapılmış çalışmalara; Işık vd. (1995), Vural vd. (1997), Akçiçek ve Vural (2003), Ertuğ vd. (2004), Özgen vd. (2004), Işıl vd. (2004), Özçelik ve Balabanlı (2005), Kıran (2006), Bulut(2006), Elçi ve Erik (2006), Türkan vd. (2006), Mart (2006), Onar (2006), Bulut (2008), Eşen (2008), Kargioğlu (2008, 2010, 2014, 2015), Urbaş (2008), Saday (2009), Erdoğan (2011), Sargın (2013) örnek olarak verilebilir.

2.2 Dünya’da Son Yıllarda Yapılan Çalışmalar

Dünyada son yıllarda yapılan etnobotanik alanında yapılmış çalışmalar: Harsha vd. (2002), Ghorbani (2005), Nebel vd. (2006), Tarlı (2006), De Natale and Pollio (2007), Balakrishnan vd. (2009) şeklinde sıralanabilir.

2.3 Sandıklı ve Çevresinde Yapılan Floristik ve Etnobotanik Çalışmalar

Kargioğlu vd. (2011) “Uşak Üniversitesi ve yakın çevresindeki bazı bitkilerin mahalli adları ve etnobotanik özellikleri” makalesinde Uşak iline bağlı 2006-2007 yıllarında sürdürülen doğal olarak yetişen ve kültürü yapılan bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri araştırıldı. Etnobotanik özellikleri araştırılan bitkilerin 5’i yakacak, 6’sı baharat, 6’sı süs, 50’si gıda, 25’i çay, 71’tıbbi ve kalan 25’i ise değişik amaçlar için kullanılmıştır.

Bağcı vd. (2016) “Sarıveliler (Karaman) çevresinde ve yetişen bitkilerin etnobotanik özellikleri” makalesinde Karaman il sınırları içerisinde yer alan Sarıveliler ilçesi ve çevresinde yöre halkı tarafından kullanılan kültür ve doğal bitkilerin etnobotanik kullanımlarını tespit etmek için araştırmalar yapılmıştır. Çalışmalar 2009-2011 yılları arasında yürütülmüştür. Bu çalışmaların gıda olarak 49 bitki, tıbbi olarak 47 bitki, boya olarak 2 bitki, eşya olarak 7 bitki, hijyen olarak 2 bitki kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tugay (2012) “Kurucuova (Beyşehir, Konya/Türkiye) Kasabası’nda Gıda Olarak Kullanılan Doğal Bitkiler” makalesinde Kurucuova Kasabası’nın (Beyşehir/Konya) gıda olarak kullanılan bitkileri tespit etmek için araştırma yapılmıştır. 2008-2009 yılları arasında Mart-Ağustos aylarında araştırma yapılmıştır. Alanda toplanan bitkilerin 17 familya ve 37 cinse ait toplamda 39 doğal bitki tespit edilmiş ve hepsi gıda olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sarı vd. (2010) “Ege ve Güney Marmara Bölgelerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler” makalesinde Ege ve Güney Marmara Bölgeleri Afyon, Aydın, Çanakkale, Denizli, İzmir, Manisa, Uşak ve Yalova illerinde 4 yıl süre çalışmalar sürdürülmüştür. %74,0 Halk ilacı olarak kullanılan bitkileri doğadan toplama ile elde edilmiştir. % 10,3’nün meyvesinden, %33,0’nün toprak üstü kısımlarından, % 12,8’nin çiçeğinden yararlanıldığı tespit edilmiştir. En fazla karabaş, kantaron ve kekik türünden bahsedilmiştir.

Ceylan vd. (2015) “Düzce ve Çevresinde Gıda olarak Tüketilen Yabani Bitkilerin Tüketim Biçimleri ve Besin Ögesi Değerleri” makalesindeki çalışmada Düzce ve çevresinde yayılış gösteren bitkilerin gıda içerikleri ve tüketim biçimleri araştırılmıştır. 12 bitki taksonu belirlenmiştir.

Altay vd. (2012) “Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya–Hatay) ve Çevresinde Bulunan Bitkilerin Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma” makalesinde Mustafa Kemal Üniversitesi Tayfur Sökmen Kampüsü ve çevresinde (Alahan, Serinyol Beldesi ve Zülüflühan Köyleri) bulunan bitki taksonlarına ait (kültür, doğal ve egzotik) etnobotanik çalışmalar yapılmıştır. Araştırmalar 2011-2012 yılları arasında yapılmıştır. Yöresel kullanılmaktadır. 4’ü yakacak, 8’i tıbbi, 6’sı baharat, 26’sı gıda ve 21’i diğer farklı amaçlar için olduğu belirlenmiştir.

2.4 Sandıklı İlçesi Hakkında Genel Bilgi

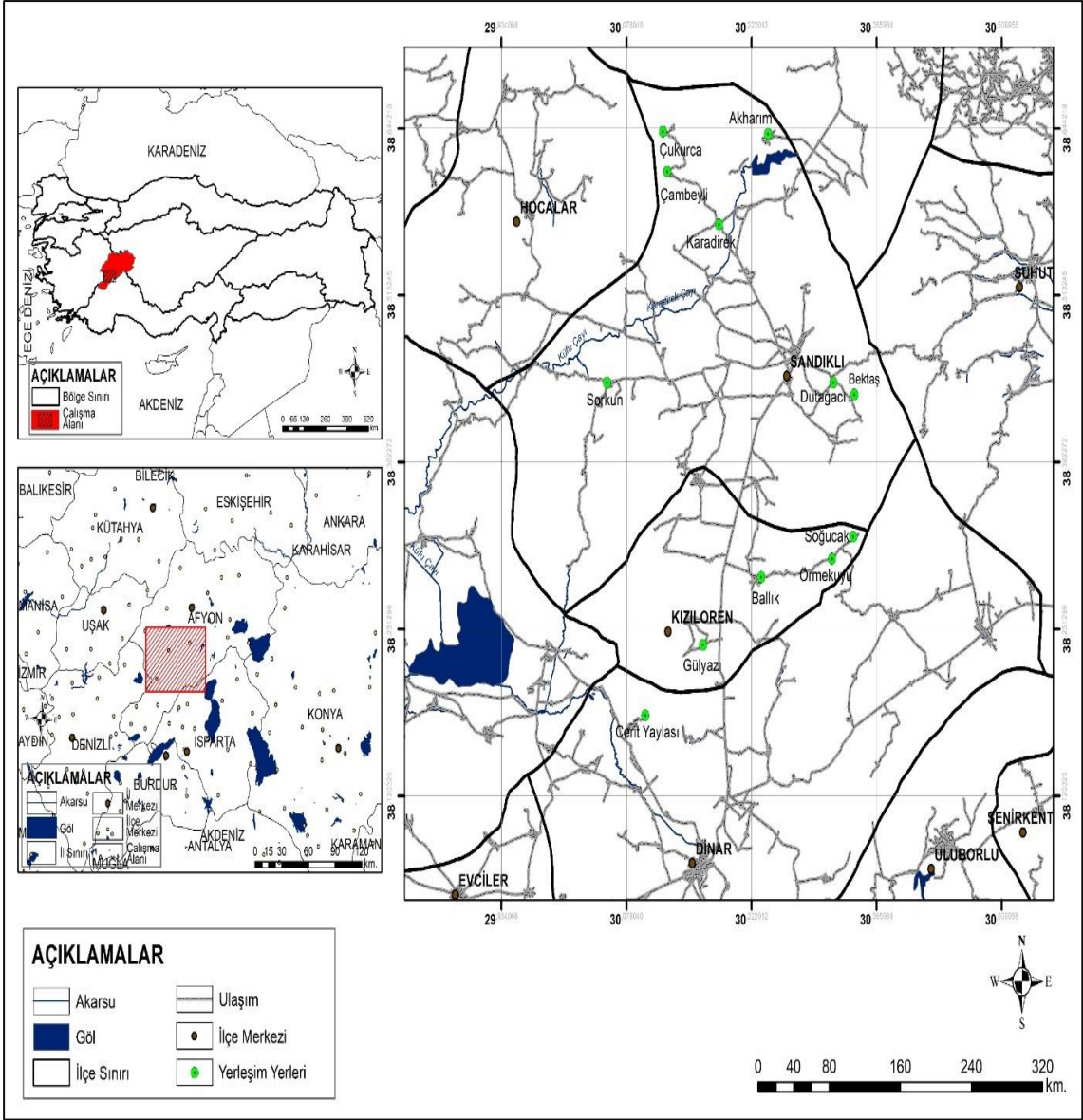
2.4.1 Sandıklı Coğrafi Bilgiler

Afyon iline bağlı ilçe olan Sandıklı, Ege bölgesinin İç Batı Anadolu bölümünde, Antalya-Ankara karayolu üzerinde yer alır. İlçemiz, doğusundaki Kumalar dağı eteğinde kurulmuştur. Sandıklı, 29° 50' – 30° 30' Doğu meridyeni ile 38° 15' – 38° 45' Kuzey paralelleri arasındaki coğrafi konumda yer alır. Yüzölçümü ise 1036 km²'dir.

Topraklarını, doğuda aynı ilin Şuhut, Güneyde Kızılören ve Dinar, Denizli ilinin Çivril, Uşak ilinin Sivasslı, aynı ilin Hocalar, Kuzeyde ise Afyon'un Sincanlı ve merkez ilçeleri çevirir. Sandıklı'nın dört bir yanı dağlarla çevrilidir. Kuzeyinde Ahır dağları, batısında Burkaz dağları, güneyinde Akdağ, doğusunda da Kumalar dağları bulunur. İlçe ovaları genellikle düz alanlardır. Halk bu düzlüklere tarım ve hayvancılıkla uğraşır.

İklim koşulları içinde doğal bitki örtüsü de yüksekliğe bağlı olarak dağılmıştır. Az bir alana yayılmış olan orman örtüsü, ilçenin sınırlarını oluşturan dağların üzerini kaplamıştır. İlçede yaklaşık olarak 23500 hektar çam, 5000 hektarda meşelik orman bulunur. İğne Yapraklı Ağaç Türü olarak; karaçam, kızılçam, sarıçam ve akçam ile kokar ardıç, boz ardıç, Finike ardıcı ve bodur ardıcı bulunur. Yayvan yapraklı ağaç türü olarak; palamut, meşe, kızılağaç, karaağaç, akağaç, diş budak, ve sığla ağacına rastlanmaktadır. Maki florasının cinsinden kısa ağaçlara rastlanmaktadır.

İlçede poyraz, lodos ve batı rüzgarları hüküm sürer. Genel olarak bölge toprakları tetkike değer bir bünye göstermektedir. Denizli bölgesinde dahil olmak üzere bu yöre Aristokles zamanından beri Katakavmene (yanmış memleket) adıyla anılmaktadır. Bunun sebebi bölgenin batı kısımlarındaki suların sinter yapıp toprak üzerinde kireçlerini bırakmalarıdır. Buna güzel bir örnek PAMUKKALE verilir (İnt. Kyn. 9)

Şekil 2.1 Araştırma alanının lokasyon haritası

2.4.2 Sandıklı İklimi

Sandıklı ilçesinin yazları oldukça kurak ve sıcak, kışları soğuk dikkat çekici iklimi vardır. Bu iklimin nedeni, Sandıklı'nın İç Batı Anadolu'nun eşğinde olmasıdır. Ege ve Akdeniz'e olan uzaklığı nedeniyle Sandıklı karasal iklime sahiptir. Ortama sıcaklık -3 derece Ocak ayında, +23 derecede temmuz ayındadır. Batı rüzgarları, lodos ve poyraz rüzgarları ilçede hüküm sürer (Çizelge 2.1).

Çizelge 2.1 Aylık ortalama sıcaklık (°C) ve yağış (mm) miktarları

Ölçüm Periyodu (1929-2018).													
Aylar													
Afyonkarahisar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Ortalama Sıcaklık(C)	0,3	1,7	5,2	10,4	15,0	18,9	22,1	22,1	17,8	12,4	6,9	2,3	11,3
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (C)	4,5	6,4	10,9	16,4	21,3	25,7	29,5	29,6	25,3	19,3	12,7	6,5	17,3
Ortalama En Düşük Sıcaklık (C)	-3,5	-2,5	0,1	4,2	8,1	11,2	13,7	13,6	9,8	5,7	1,7	-1,4	5,1
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	3,0	4,1	5,2	6,5	8,2	10,0	11,2	10,7	8,8	6,5	4,8	2,8	81,8
Ortalama Yağış Gün Sayısı	12,5	12,0	12,0	11,5	12,2	7,8	3,7	3,2	4,4	7,4	8,5	12,4	107,6
Aylık Yağışlı Gün Sayısı (mm)	43,9	39,6	45,1	46,1	55,2	39,7	20,5	12,2	20,3	35,5	33,8	47,0	438,9
En Yüksek Sıcaklık(C)	18,0	21,8	26,4	30,2	33,0	35,8	39,8	38,0	36,1	31,3	25,3	21,0	39,8
En Düşük Sıcaklık (C)	-27,0	-25,3	17,0	-7,6	-3,1	1,0	4,0	2,4	-3,2	-7,9	-23,1	-27,2	-27,2

2.4.3 Sandıklı Nüfus ve Sosyal Yaşam

Afyonkarahisar 2019-2018 Sandıklı Bağlı Köy ve Mahalle Nüfus Bilgileri

Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesinin 2018 ilçe toplam nüfusu 56.182, Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesinin 2018 ilçe toplam nüfusu erkek nüfusu 27.488, Afyonkarahisar ili Sandıklı ilçesinin 2018 ilçe toplam nüfusu kadın nüfusu 28.694, ilçe merkez nüfusu 32.703, bu merkezin 15.963' ü erkek, 16.740 kadın nüfus'tur. İlçe belde/köy toplam nüfusu 23.479' dur. İlçe belde/köy toplam erkek nüfusu 11.525, ilçe belde/köy toplam kadın nüfusu 11.954' tür (İnt. Kyn. 10).

Çizelge 2.2 Sandıklı ilçesinin yıllara göre nüfus

Yıl	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Toplam Nüfus
2018	56 182	27 488	28 694
2017	55 458	27 035	28 423
2016	55 770	27 183	28 587
2015	55 714	27 113	28 601
2014	56 708	27 583	29 125
2013	57 211	27 897	29 314
2012	58 843	28 182	29 661
2011	59 040	28 903	30 137
2010	60 126	29 365	30 761
2009	61 114	29 898	31 216
2008	61 422	29 990	31 432
2007	61 843	30 198	31 645

3. MATERYAL ve METOT

3.1 Materyal

Araştırma materyalini, 2018-2019 yılları arasında yapılan bitki örnekleri oluşturuyor. Sandıklı ilçelerine bağlı 12 köy üzerinde çalışma yapılmıştır. 49 Kişi ile görüşülmüştür. (Çizelge 3.1)

Bitkilerin tür isimleri ve Latince isimleri tespit edilmesinde Flora of Turkey' den yararlanılmıştır (Davis 1965-1985, Davis *et al.* 1988). Bitkilerin fotoğraflarına bakılarak Türkçe genel isimlerinin belirlenmesinde ise Türkiye Bitkileri Listesi Damarlı Bitkiler, İnt. Kyn. 1, İnt. Kyn. 2, İnt. Kyn. 3, İnt. Kyn. 4, İnt Kyn. 5, İnt. Kyn. 6, İnt. Kyn. 7 ve İnt. Kyn. 8 kullanılmıştır (Güner 2012, İnt. Kyn. 1, İnt. Kyn. 2, İnt. Kyn. 3, İnt. Kyn. 4, İnt Kyn. 5, İnt. Kyn. 6, İnt. Kyn. 7, İnt. Kyn. 8).

3.2 Metot

Sunulan çalışmada Sandıklı ilçesinde ve çevresindeki köylerinde bulunan etnobotanik bitkiler araştırıldı. Bitkilerin kullanım şekli, yöresel ismi ve faydaları köyde yaşayan kişilerden bilgi alarak not edildi. Bitkilerin resmini çekmek için köy halkı bu konuda yardımcı oldu. Bitkilerin bulunduğu bölgeye götürdü. Zaman tasarrufunda faydalanmak için ses kaydedici cihazı kullanıldı ve kağıda not alındı. Çiçeği olmamış bitkinin resmini çekmek için Cerit Yaylası 02.05.2018-26.06.2018 ve Ballık Köyüne 16.05.2018-26.06.2018 bu tarihlerde iki kez gidildi. Toplam 49 kişi ile görüşüldü. 12 köye gidildi (Çizelge 3.1). Araştırma materyali Gülyazı Köyü, Cerit Yaylası, Akharım Köyü, Çukurca Köyü, Çambeyli Köyü, Karadirek Köyü, Dutağaç Köyü, Bekteş Köyü, Ballık Köyü, Sorkun Köyü, Örmekuyu Köyü, Soğucak Köyü'nden toplanan bitki örnekleri oluşturulmuştur. Bilgi toplamak için bu köylere gidilmiştir. Örnekleri alınan bitkiler herbaryum ortamında kurutuldu ve Latince, tür isimleri tespit edildi.

Görüşmeler esnasında köy halkına temelde aşağıda belirtilen sorular soruldu;

- Çevrede doğal olarak topladığınız ve kullandığımız bitki var mı?
- Hastalandığınız zaman hangi bitkiyi kullanıyorsunuz?
- Kullandığınız bitkinin kullanım amacı ve kullanılan kısmı nedir?
- Kullandığınız bitkinin faydaları nelerdir?

Çalışmada bilgilerine başvuru alan yöre halkından kilerin bazı bilgileri çizelge 3.1’de sunulmuştur.

Çizelge 3.1 Araştırma Alanında Yaşayan Kişiler Hakkında Bilgi

No	Ad Soyad	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Köy	Tarih
1	Eyyüp Özdemir	48	Erkek	İlkokul	Gülyazı Muhtarı-Çiftçi	Gülyazı Köyü	02.05.2018
2	Mustafa Ayan	51	Erkek	İlkokul	Çiftçi	Gülyazı Köyü	02.05.2018
3	Şaban Özdemir	59	Erkek	İlkokul	Emekli	Gülyazı Köyü	02.05.2018
4	Şükrü Özdemir	80	Erkek	İlkokul	Emekli	Gülyazı Köyü	02.05.2018
5	Mehmet Coşgun	50	Erkek	Okur-Yazar değil	Emekli	Gülyazı Köyü	02.05.2018
6	Tahsin Çakmak	36	Erkek	Lise terk	Çiftçi	Gülyazı Köyü	02.05.2018
7	Şehmuz Topuz	50	Erkek	İlkokul	Kahvehane işletiyor -Çiftçi	Gülyazı Köyü	02.05.2018
8	Halil İnce	25	Erkek	Ortaokul	Çoban	Gülyazı Köyü	02.05.2018
9	Döndü Çetinkaya	70	Kadın	Okur-Yazar değil	Çiftçi	Gülyazı Köyü	02.05.2018
10	Ayşe Karataş	47	Kadın	Ortaokul	Ev hanımı	Cerit Yaylası	02.05.2018
11	Hatice Yılmaz	40	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Cerit Yaylası	02.05.2018
12	Hanife Yılmaz	76	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Cerit Yaylası	02.05.2018
13	Mevlana Şahin	68	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Cerit Yaylası	02.05.2018
14	Kemal Yıldız	57	Erkek	İlkokul	Çoban	Cerit Yaylası	02.05.2018
15	Recep Yıldırım	65	Erkek	İlkokul	Emekli	Akharım Köyü	03.05.2018
16	Hatice Yıldırım	63	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Akharım Köyü	03.05.2018
17	Hidayet Özsöğüt	70	Erkek	İlkokul	Emekli	Akharım Köyü	03.05.2018
18	Nazik Toptaş	50	Kadın	Okur-Yazar değil	Çiftçi	Çukurca Köyü	03.05.2018
19	Süleyman Karaslan	48	Erkek	İlkokul	Çiftçi	Çambeyli Köyü	03.05.2018
20	Recep Şahin Türk	58	Erkek	İlkokul	Emekli	Çambeyli Köyü	03.05.2018
21	Nahi Şen	58	Erkek	Lise	Emekli	Çambeyli Köyü	03.05.2018
22	Nebi Çevik	60	Erkek	İlkokul	Emekli	Çambeyli Köyü	03.05.2018
23	Fikriye Aydemir	80	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Karadirek Köyü	03.05.2018
24	Gülşay Aydemir	49	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Karadirek Köyü	03.05.2018
25	Nadide Demirezen	60	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Karadirek Köyü	03.05.2018

Çizelge 3.1 (Devam) Araştırma Alanında Yaşayan Kişiler Hakkında Bilgi

No	Ad Soyad	Yaş	Cinsiyet	Eğitim	Meslek	Köy	Tarih
26	Hasan Yavuz	87	Erkek	Okur-Yazar değil	Çiftçi	Dutağaç Köyü	16.05.2018
27	Raziye Bulut	90	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Dutağaç Köyü	16.05.2018
28	Necdet Korkmaz	45	Erkek	İlkokul	Çiftçi	Bekteş Köyü	16.05.2018
29	Hasan Kara	40	Erkek	İlkokul	Çoban/Terzi	Bekteş Köyü	16.05.2018
30	Elif Kaytak	78	Kadın	İlkokul	Çiftçi	Ballık Köyü	16.05.2018
31	Ayşe Bircen	80	Kadın	İlkokul	Ev hanımı/Çiftçi	Ballık Köyü	16.05.2018
32	Ahmet Şimşek	76	Erkek	İlkokul	Emekli	Ballık Köyü	16.05.2018
33	Hüseyin Tepeba	74	Erkek	İlkokul	Emekli	Ballık Köyü	16.05.2018
34	Ali Ceylan	64	Erkek	Ortaokul	Emekli	Ballık Köyü	16.05.2018
35	Ali Osman Demir	59	Erkek	Lise	Emekli/Çiftçi	Ballık Köyü	16.05.2018
36	Ayşe demir	50	Kadın	İlkokul	Ev hanımı/Çiftçi	Ballık Köyü	16.05.2018
37	Saim Taş	55	Erkek	Lise	Emekli	Sorkun Köyü	16.05.2018
38	Sultan Özdemir	67	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Sorkun Köyü	16.05.2018
39	Güzide Taşkesen	70	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Sorkun Köyü	16.05.2018
40	Cennet Avkıran	64	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı	Sorkun Köyü	26.06.2018
41	Mehmet Demir	53	Erkek	İlkokul	Emekli/Çiftçi	Ballık Köyü	26.06.2018
42	Yılmaz Kılınç	56	Erkek	İlkokul	Çiftçi	Örmekuyu Köyü	26.06.2018
43	Şerife Akdağ	75	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Örmekuyu Köyü	26.06.2018
44	İbrahim Durmaz	64	Erkek	İlkokul	Berber	Soğucak Köyü	26.06.2018
45	Fatma Durmaz	55	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Soğucak Köyü	26.06.2018
46	Zeynep Beştepe	78	Kadın	Okur-Yazar değil	Ev hanımı	Ballık Köyü	26.06.2018
47	Songül Özbaş	43	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Ballık Köyü	26.06.2018
48	Ayşe Karakaş	48	Kadın	İlkokul	Ev hanımı	Cerit Yaylası	26.06.2018
49	Mahmut Karakaş	51	Erkek	İlkokul	Çiftçi	Cerit Yaylası	26.06.2018

4. BULGULAR

Yapılan çalışmada; Çizelge 3,1' deki 49 kişiden alınan bilgilere göre Sandıklı ilçesi ve çevresindeki köylerde halk tarafından kullanılan bitkilerin Familyası, Latince ismi, hangi köyde tespit edildiği, köyün ismi, bitkinin kullanılan kısmı ve şekli ve faydası yazılmıştır. Elde edilen bilgiler derlenerek bu kısımda sunulmuştur.

4.1 FAMILYA: AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)

Bitkinin Familyası: Amaranthaceae (Horozibiğigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Amaranthus retroflexus* L.

Bitkinin Adı: Kızıl bacak

Bitkinin Yöresel Adı: Kızıl bacak

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları börek yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.1 *Amaranthus retroflexus* L. (Kızıl bacak)

Bitkinin Familyası: Amaranthaceae (Horoziþiþigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Beta trigyna* Waldst. & Kit.

Bitkinin Yöresel Adı: Kır ıspanağı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları haşlanarak dolma yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çukurca köyü

Resim 4.2 *Beta trigyna* Waldst. & Kit. (Kır ıspanağı)

Bitkinin Familyası: Amaranthaceae (Horozibiğigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*

Bitkinin Adı: Sirken

Bitkinin Yöresel Adı: Sirken, Sirkem, Sirken otu, Sirkem

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Börek yapımında kullanılır. Kavurarak yemeği yapılmaktadır. Taze iken yaprakları marul gibi yenilmektedir. Sirken büyüyünce yaprakları sertleşir ve süpürge olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Sorkun köyü, Karadirek köyü, Ballık köyü

Resim 4.3 *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album* (Sirken, Sirken otu, Sirkem)

4.2 FAMILYA: APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

Bitkinin Familyası: Apiaceae (Maydanozgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Coriandrum sativum* L.

Bitkinin Adı: Kışniş

Bitkinin Yöresel Adı: Kışneş

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Çiçekleri çiğneyip atılmaktadır. Ayrıca ağız yaralarına çiçekleri sürülmektedir.

Bitkinin Faydası: Ağız yaraları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.4 *Coriandrum sativum* L. (Kışniş, Kışneş)

4.3 FAMILYA: ASPARAGACEAE (KUŞKONMAZGİLLER)

Bitkinin Familyası: Asparagaceae (Kuşkonmazgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Ornithogalum neurostegium* Boiss. & Blanche

Bitkinin Yöresel Adı: Köpek soğanı

Bitkinin Adı: Köpek soğanı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Toprak alt soğanları

Bitkinin Kullanım Şekli:

- 1. Kullanımı:** Köpek soğanının toprak altı soğan kısımlarını ezdikten sonra kaynatılmaktadır. Tırnağa sarılmaktadır.
- 2. Kullanımı:** Köpek soğanının toprak altı soğan kısımlarını ezdikten sonra kaynatılmaktadır. Burkulan bileğe sarılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Tırnak batmaları ve bilek burkulmaları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.5 *Ornithogalum neurostegium* Boiss. & Blanche (Köpek soğanı)

4.4 FAMILYA: ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Achillea arabica* Kotschy

Bitkinin Adı: Ayva dana (sarı renkte)

Bitkinin Yöresel Adı: Ayva dana, Ayva dene

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Çiçekleri ve yaprakları çiğ olarak yenilmektedir. Tadı acıdır ve yutulabilmektedir. Çiçekleri suya atılır ve 5-10 dk kaynadıktan sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gaz giderici ve karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Karadirek köyü, Ballık köyü, Örne kuyu köyü, Sorkun köyü

Resim 4.6 *Archillea arabica* Kotschy (Ayva dana)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium*

Bitkinin Adı: Ayva dana

Bitkinin Yöresel Adı: Ayva dana, Ayva danesi,

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları, çiçekleri, dalları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynar suyun içerisine 2 dalı Ayva dana bitkisi atılmaktadır. 5 dk demledikten sonra dalları çıkartılmaktadır. Çay gibi içilmektedir. Çiçekleri taze veya kuru olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Mide bulantısı ve karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Sorkun köyü, Örme kuyu köyü, Ballık köyü

Resim 4.7 *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium* (Beyaz çiçekli Ayva dana)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Achillea teretifolia* Willd.

Bitkinin Adı: Ayva dana

Bitkinin Yöresel Adı: Ayva dana

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Çiçekleri kaynatılmış suyun içerisine atılmaktadır. 5dk demlendikten sonra çay gibi tüketilmektedir.

Bitkinin Faydası: Karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Örmekuyu köyü, Ballık köyü

Resim 4.8 *Achillea teretifolia* Willd. (Ayva dana)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Anthemis wallii* Hub. - Mor. & Reese

Bitkinin Adı: Papatya

Bitkinin Yöresel Adı: Bubeşce, Papatya

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Tomurcukları, çiçekleri ve dallı yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli:

- 1. Kullanımı:** Tomurcukları toplanılır ve kurutulur. Tomurcukları kaynar suya attıktan sonra 5 dk daha kaynatılmaktadır. Demledikten sonra çay içilmektedir.
- 2. Kullanımı:** Papatya suyun içine atılmaktadır. Kaynadıktan sonra buhar olarak buruna çekilmektedir.
- 3. Kullanımı:** Kaynar suyun içerisine papatya atılmaktadır. 5 dk daha kaynatılmaktadır. Demledikten sonra içilmektedir. Sıcak olarak tüketilmektedir.

Bitkinin Faydası: Mide rahatsızlığı, solunum yolu hastalıkları, öksürük, grip ve soğuk algınlığı, uykusuzluğa ve sinüzit gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş Köyü, Sorkun köyü, Soğucak köyü

Resim 4.9 *Anthemis wallii* Hub.-Mor. & Reese (Bubeşce, Papatya)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Centaurea benedicta* (L.) L.

Bitkini Adı: Sancı otu

Bitkinin Yöresel Adı: Sancı otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaş veya kuru yaprakları kullanılmaktadır. Sancı otu yaprağı kaynatılmaktadır. 5dk dinlendikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Doğum ağrısını rahatlatığı bilinmektedir. Ağrı ve doğum ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Karadirek köyü

Resim 4.10 *Centaurea benedicta* (L.) L. (Sancı otu)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis*

Bitkinin Yöresel Adı: Sarıdiken

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Sarıdiken çiçeği ağrıyan dişe konulmaktadır ve 5 dk bekletilmektedir. Diş ağrısını geçirdiği bilinmektedir.

Bitkinin Faydası: Diş ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.11 *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis* (Sarı diken)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Chondrilla juncea* L.

Bitkinin Adı: Karakavuk

Bitkinin Yöresel Adı: Karakavuk, karakafuk

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Sakız çıkarılma aşaması; Yaprakları kaynadıktan sonra yolunmaktadır. Güneşe konulur, kuruduktan sonra sakız gibi çiğnenmektedir.

Yaprakları marul gibi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.12 *Chondrilla juncea* L. (Karakavuk-karafuk)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cichorium intybus* L.

Bitkinin Adı: Acı güneyik

Bitkinin Yöresel Adı: Acı güneyik

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Taze iken yaprakları marul gibi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü, Sorkun köyü

Resim 4.13 *Cichorium intybus* L. (Acı güneyik)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cota coelopoda* (Boiss.) Boiss.

Bitkinin Yöresel Adı: Bubeşce çiçeği, Papatya, Bubeşca

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçek, topraküstü kısımları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynar suyun içine atılmaktadır. Demlendikten sonra içilmektedir Sıcak olarak tüketilmektedir.

Bitkinin Faydası: Grip, öksürük, mide rahatsızlığı, solunum yolu hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Ballık köyü, Sorkun köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.14 *Cota coelopoda* (Boiss.) Boiss. (Bubeşce çiçeği, Papatya, Bubeşca)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Helianthus tuberosus* L.

Bitkinin Adı: Yer elması

Bitkinin Yöresel Adı: Yer elması

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yumruları

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyvesi yenilmektedir. Sirkeli turşusu yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.15 *Helianthus tuberosus* L. (Yer elması)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*

Bitkinin Adı: Altın otu

Bitkinin Yöresel Adı: Altın otu, Arı çiçeği

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları, çiçekleri, kökleri (Tüm kısımları)

Bitkinin Kullanım Şekli: Suyu kaynattıktan sonra altın otu bitkisi atılmaktadır. 5dk demledikten sonra içilmektedir. Kökleri ile kaynatılır içilmektedir. Günde 1 bardak aç karnına veya tok karnına içilmektedir. Sabahları içilmektedir. Demleme yöntemi ile hazırlanmaktadır.

Bitkinin Faydası: Böbrek taşı, böbreği temizleme, mide yanması, basur, idrar yolu iltihabı ve idrar yolu tıkanıklığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Çukurca köyü

Resim 4.16 *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum* (Arı çiçeği, Altın otu)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Lactuca serriola* L.

Bitkinin Adı: Acı marul

Bitkinin Yöresel Adı: Eşek marulu, Dağ marulu, Acı marul

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları taze iken marul gibi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Yüksek tansiyonu düşürme ve şeker hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Gıda ve insan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Sorkun köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.17 *Lactuca serriola* L. (Acı marul, eşek marul, dağ marul)

Bitkinin Familyası: Asteraceae (Papatyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Tragopogon latifolius* Boiss.

Bitkinin Adı: Yemlik

Bitkinin Yöresel Adı: Yemlik

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yeşil renkli olan yaprakları marul gibi yenilmektedir. Yapraklardaki süt şeklindeki beyaz sıvı yaralara sürülmektedir.

Bitkinin Faydası: Yapraklardan çıkan beyaz sıvı yara tedavisinde kullanılmaktadır. Gıda ve insan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.18 *Tragopogon latifolius* Boiss. (Yemlik)

4.5 FAMILYA: BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

Bitkinin Familyası: Boraginaceae (Hodangiller)

Bitkinin Latince Adı: *Anchusa undulata* L. subsp. *hybrida* (Ten.) Cout.

Bitkinin Adı: Ballık

Bitkinin Yöresel Adı: Ballık, Ballık otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Bükme, börek ve gözleme içine katılmaktadır. İlkbaharda bulunur. Kavrularak yemeği yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Karadirek köyü, Sorkun köyü

Resim 4.19 *Anchusa undulata* L. subsp. *hybrida* (Ten.) Cout. (Ballık, Ballık otu)

4.6 FAMILİYA: BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

Bitkinin Familyası: Brassicaceae (Turpgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Bitkinin Yöresel Adı: Çoban Çantası

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Tohum, yaprakları, çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynamış suyun içerisine atılmaktadır. 5 dk demlendikten sonra çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Basura tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.20 *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik (Çobançantası)

Bitkinin Familya: Brassicaceae(Turpgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Nasturtium officinale* R.Br.

Bitkinin Adı: Su teresi

Bitkinin Yöresel Adı: Gerdima

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Taze yaprakları marul gibi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Uykusuzluk tedavisinde kullanılmaktadır. Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Sorkun köyü

Resim 4.21 *Nasturtium officinale* R.Br. (Su teresi, Gerdima)

4.7 FAMILYA: CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)

Bitkinin Familyası: Caryophyllaceae (Karanfilgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Silene dichotoma* Ehrh. subsp. *dichotoma*

Bitkinin Adı: Tokluk başı

Bitkinin Yöresel Adı: Tokluk başı, dişi tokluk başı, kara tohum

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Bükme yapımında kullanılmaktadır. Kavrularak yemeği yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş köyü, Sandıklı Ballık köyü, Örme kuyu köyü

Resim 4.22 *Silene dichotoma* Ehrh. subsp. *dichotoma* (Tokluk başı, dişi tokluk başı, kara tohum)

Bitkinin Familyası: Caryophyllaceae (Karanfilgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Stellaria media* (L.)Vill.

Bitkinin Adı: Bici bici otu

Bitkinin Yöresel Adı: Bici bici otu

Bitkinin Kullanılan Kısım: Yaprakları ve dalları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kavrularak yemeği yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.23 *Stellaria media* (L.)Vill. (Bici bici otu)

4.8 FAMILYA: CISTACEAE (LADENGİLLER)

Bitkinin Familyası: Cistaceae (Ladengiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cistus laurifolius* L.

Bitkinin Adı: Tavşanak

Bitkinin Yöresel Adı: Tavşan otu, tavşanak, fısıs

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları, dalları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları suya atıldıktan sonra yarım veya 1 saat kaynatılmaktadır. Süzgeçten geçirilmektedir. Sabah ve akşam aç karnına 1 bardak içilmektedir. 10 gün süreyle devam edilmektedir. Şeker değeri düzene girdiyse devam edilmektedir. Dilde burukluğa neden olduysa devam edilmemektedir. Tavşan otunun şeker değerini düzeltmektedir.

Bitkinin Faydası: Şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.24 *Cistus laurifolius* L. (Tavşanak, tavşan otu, fısıs)

4.9 FAMILYA: CORNACEAE (KIZILCIKGİLLER)

Bitkinin Familyası: Cornaceae (Kızılcıkgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cornus mas* L.

Bitkinin Adı: Kızılcık

Bitkinin Yöresel Adı: Kızılcıklar, kızılcık, ergen meyvesi,

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyve

Bitkinin Kullanım Şekli: Reçeli yapılmaktadır. Meyvesi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş köyü, Çambeyli köyü

Resim 4.25 *Cornus mas* L.(Kızılcıklar, kızılcık, ergen meyvesi)

4.10 FAMILYA: CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER)

Bitkinin Familyası: Cupressaceae (Servigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus*

Bitkinin Adı: Diken ardıcı

Bitkinin Yöresel Adı: Diken ardıcı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyvesi kıpkırmızı olduğunda yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Genizi ve öksürüğü rahatlatmaktadır. Gıda ve insan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.26 *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus* (Diken ardıcı)

4.11 FAMILİYA: FABACEAE (BAKLAGİLLER)

Bitkinin Familyası: Fabaceae (Baklagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Onobrychis oxyodonta* Boiss.

Bitkinin Yöresel Adı: Sakarya yoncası, çiçekli sakarya yoncası

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısımları

Bitkinin Kullanım Şekli: Toprak üstü kısımlarını hayvanlar yemektir.

Bitkinin Faydası: Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.27 *Onobrychis oxyodonta* Boiss. (Çiçekli Sakarya yoncası, Sakarya yoncası)

4.12 FAMILİYA: FAGACEAE (KAYINGİLLER)

Bitkinin Familyası: Fagaceae (Kayingiller)

Bitkinin Latince Adı: *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *boissieri* (Reuter) O.Schwarz

Bitkinin Adı: Meşe

Bitkinin Yöresel Adı: Meşe yaprağı, Mazı Meşesi, Meşe ağacı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi, Ağaç kısmı (dal ve gövde kısmı), yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Meşe ağacının meyvesini yani pelitleri koyunlar ve keçiler yemektir. Meşe ağaçları kesilmektedir. Mangal odunu olarak satışı sunulmaktadır.

Bitkinin Faydası: Hayvan yemi ve mangal odunu olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.28 *Quercus infectoria* Oliv. subsp. *boissieri* (Reuter) O.Schwarz (Meşe, Meşe yaprağı, Mazı Meşesi, Meşe ağacı)

4.13 FAMILYA: GERANIACEAE (TURNAGAGASIGİLLER)

Bitkinin Familyası: Geraniaceae (Turnagagasıgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér.

Bitkinin Adı: Leylek kakacı

Bitkinin Yöresel Adı: Leylek kakacı, turnagagası

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Leylek kakacı yaprakları doğranır. Sarımsak, yağ, bulgur katılarak yemeği yapılmaktadır (Ispanak yemeği gibi).

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Sorkun köyü

Resim 4.29 *Erodium cicutarium* (L.) L'Hér. (Turnagagası, Leylek kakacı)

4.14 FAMILİYA: HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

Bitkinin Familyası: Hypericaceae (Kantarongiller)

Bitkinin Latince Adı: *Hypericum perforatum* L. subsp. *perforatum*

Bitkinin Adı: Sarı Kantaron

Bitkinin Yöresel Adı: Sarı kantaron, Kantaron otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kurutulan yaprakları ve çiçekleri kaynar suyun içine atılmaktadır. Demledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Sarılık ve mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü, Sorkun köyü

Resim 4.30 *Hypericum perforatum* L. subsp. *perforatum* (Sarı kantaron, Kantaron otu)

4.15 FAMILYA: LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *chia* (Schreb.) Arcang.

Bitkinin Yöresel Adı: Mayasıl otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları suyun içine atılmaktadır. Kaynatıldıktan sonra 5 dk demlenir. Çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Basur tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çukurca köyü

Resim 4.31 *Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *chia* (Schreb.) Arcang. (Mayasıl otu)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Mentha longifolia* (L.) Huds. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

Bitkinin Yöresel Adı: Nane

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve dalları

Bitkinin Kullanım Şekli: Baharat olarak yemeklere katılmaktadır. Kurutulan yaprakları çorbalara katılmaktadır ve bükme yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Baharat ve gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Akharım köyü

Resim 4.32 *Mentha longifolia* (L.) Huds. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides* (Nane)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Micromeria cristata* (Hampe) Griseb. subsp. *phrygia* P. H. Davis

Bitkinin Yöresel Adı: Kekik, taş kekik,

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: 1 bardak sıcak suyun için atılmaktadır ve 5 dk bekletildikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Mide ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır. Nefes açıcı özelliği vardır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.33 *Micromeria cristata* (Hampe) Griseb. subsp. *phrygia* P.H. Davis (Taş kekik, kekik)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Origanum onites* L.

Bitkinin Adı: Dağ kekiği

Bitkinin Yöresel Adı: Eşek kekiği, Kekik, Taş kekiği, Daş kekiği

Bitkinin Kullanılan Kısım: Toprak üstü kısımları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynar suyun içine atılmaktadır. 5 dk demledikten sonra çay gibi içilmektedir. Tadı lezzetlidir. Baharat olarak et yemeklerine katılmaktadır. Kekik yağı eldesi için fabrikaya gönderilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda, baharat, çay ve yağ eldesinde kullanılmaktadır. Grip soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Kekik yağı üretiminde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.34 *Origanum onites* L. (Eşek kekiği, Kekik, Taş kekiği, Daş kekiği, Dağ kekiği)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Origanum vulgare* L. subsp. *hirtum* (Link) Ietsw.

Bitkinin Adı: Beyaz kekik

Bitkinin Yöresel Adı: Beyaz kekik

Bitkinin Kullanılan Kısım: Çiçek ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yemeklere baharat olarak katılmaktadır. Suyu beraber kaynatılmaktadır ve 5 dk demledikten sonra çay olarak içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Nefes darlığı ve mide rahatsızlığı hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş Köyü

Resim 4.35 *Origanum vulgare* L. subsp. *hirtum* (Link) Ietsw. (Beyaz kekik)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Phlomis armeniaca* Willd.

Bitkinin Adı: Çalba (sarı renkli)

Bitkinin Yöresel Adı: Çalba

Bitkinin Kullanılan Kısım: Yaprakları ve çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Kuru veya yeşil yaprakları kullanılmaktadır. Kaynamış suya yaprakları ve çiçekleri atılmaktadır. Demledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Mide ülseri tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.36 *Phlomis armeniaca* Willd. (Çalba)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Salvia tomentosa* Mill.

Bitkinin Adı: Calba

Bitkinin Yöresel Adı: Calba, Çalba otu, Çalba Bitkisi, Çalba, Can taze

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri, yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Olgunlaştığı zaman toplanmaktadır. Çiçek zamanında sabah kahvaltısında sıcak su içine atılmaktadır. 5dk demledikten sonra içilmektedir.

Hayvan yaralarına yaraya sarılmaktadır. Yaradaki iltihabı çıkarmaktadır.

Bitkinin Faydası: Hazmı kolaylaştırma, mide ülseri, mide ağrısı ve grip soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Hayvan yaraları tedavisinde kullanılmaktadır. Kökboyası olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Soğucak köyü, Örmekuyu köyü

Resim 4.37 *Salvia tomentosa* Mill. (Calba, Çalba otu, Çalba Bitkisi, Çalba, Can taze, Adaçayı)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Satureja cuneifolia* Ten.

Bitkinin Adı: Dağ kekiği

Bitkinin Yöresel Adı: Dağ kekiği, Taş kekiği, Karataş kekiği

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Sıcak suyun içerisinde 1 tutam dağ kekiği atılmaktadır. 5 dk demledikten sonra içilmektedir. Çorbalara baharat olarak katılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda, baharat vve çay olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü Örne kuyuköyü, Çukurca köyü

Resim 4.38 *Satureja cuneifolia* Ten. (Dağ kekiği, Taş kekiği, Karataş kekiği)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: * *Sideritis akmanii* Aytac, Ekici & Dönmez

Bitkinin Adı: Dağ Çayı

Bitkinin Yöresel Adı: Dağ çayı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları, çiçekleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Suyu kaynatıyoruz. Sıcak suyun içerisine dağ çayı atılmaktadır. Demledikten sonra çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Nefes darlığı hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş köyü, Dutağaç köyü

Resim 4.39 *Sideritis akmanii* Aytac, Ekici & Dönmez (Dağ çayı)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Sideritis leptoclada* O. Schwarz & P. H. Davis

Bitkinin Adı: ay otu

Bitkinin Yöresel Adı: Büyüme ay otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısmı

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynatılmış sıcak suyun içerisinde çay otu atılmaktadır. 5dk demledikten sonra çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Kanser hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.40 *Sideritis leptoclada* O. Schwarz & P. H. Davis (Büyüme ay otu)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth) Bornm

Bitkinin Adı: ay otu

Bitkinin Yöresel Adı: ay otu,

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları ve iekleri

Bitkinin Kullanım Şekil: Su kaynatılır. Sıcak suyun içerisine çay otu atılmaktadır. 5 dk demledikten sonra çay gibi içilmektedir. Tadı lezzetlidir.

Bitkinin Faydası: Nefes darlığı, kanser, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Örme kuyu köyü, Ballık köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.41 *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth) Bornm (ayotu)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Sideritis montana* L. subsp. *montana*

Bitkinin Adı: ay otu

Bitkinin Yöresel Adı: ay otu, Karaçay

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri, yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Suyu kaynattıktan sonra çay otu bitkisi atılmaktadır. 5dk demledikten sonra çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Nefes darlığı, mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü, Örmekuyu köyü

Resim 4.42 *Sideritis montana* L. subsp. *montana* (Karaçay, ay otu)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *chamaedrys*

Bitkinin Adı: Bodur Mahmut

Bitkinin Yöresel Adı: Bodur Mahmut

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynar suyun içerisine kurumuş Bodur Mahmut bitkisi atılmaktadır. 5 dk demledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Mide bulantısı, mide yanması ve basur hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.43 *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *chamaedrys* (Bodur mahmut)

Bitkinin Familyası: Lamiaceae (Ballıbabagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Thymus longicaulis* C. subsp. *chaubardii* (Reichb. f.) Jalas

Bitkinin Adı: Yer kekiği

Bitkinin Yöresel Adı: Yer kekiği, nane kekiği, koyun kekiği

Bitkinin Kullanılan Kısım: Çiçekler yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları ızgara et ve yemeklere baharat olarak katılmaktadır. Kaynar suyun içine atılmaktadır. 5-10 dk bekledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır. Karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü, Örmekuyu köyü

Resim 4.44 *Thymus longicaulis* C. subsp. *chaubardii* (Reichb. f.) Jalas (Koyun kekiği, yer kekiği, nane kekiği)

4.16 FAMILYA: MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

Bitkinin Familyası: Malvaceae (Ebegümeçigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Malva neglecta* Wallr.

Bitkinin Adı: Ebegümeçi

Bitkinin Yöresel Adı: Ebe gömeçi

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yemek, hamur işleri ve börek yapımında kullanılmaktadır. Yaprakları kaynar suya atılmaktadır. Kaynar suyun içinde haşladıktan sonra soğuk suya atılır biraz beldikten sonra süzdürülmektedir. Maydanoz, nane, soğan, kıyma, karabiber, bulgur iç malzemesi hazırlanmaktadır. Yaprakları, yaprak sarması gibi uzun sarılmaktadır. Kavru olarak yemeği yapılmaktadır. Bükme yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü, Sandıklı Ballık köyü, Sorkun köyü

Resim 4.45 *Malva neglecta* Wallr. (Ebegümeçi, ebeğömeçi)

Bitkinin Familyası: Malvaceae (Ebegümeçigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Malva sylvestris* L.

Bitkinin Adı: Ebegümeçi

Bitkinin Yöresel Adı: Ebegömeçi

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Çiçekleri kaynar suya atılmaktadır. Demledikten sonra çay gibi içilmektedir. Yapraklarının yemeği yapılmaktadır. Bükme ve salata yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Kum dökmesi, iltihap sökmesi ve enfeksiyon hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü, Karadirek köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.46 *Malva sylvestris* L. (Ebegümeçi, ebegömeçi)

Bitkinin Familyası: Malvaceae (Ebegümeçigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engl.

Bitkinin Yöresel Adı: Ihlamur

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Çiçekleri ve yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kaynar suyun içerisine ihlamur atılmaktadır. Demlendikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Soğuk algınlığı hastalık tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.47 *Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engl. (Ihlamur)

4.17 FAMILİYA: MORACEAE (DUTGİLLER)

Bitkinin Familyası: Moraceae(Dutgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Morus nigra* L.

Bitkinin Adı: Karadut

Bitkinin Yöresel Adı: Karadut

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyvesi yenimektedir. Reçeli yapılmaktadır. Beyaz dut (*Morus alba*) da aynı amaç için kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Kalp sağlığı ve kansızlık tedavisinde kullanılmaktadır. İştah açıcı özelliği vardır. Beyaz dut (*Morus alba*) da aynı hastalık tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş köyü

Resim 4.48 *Morus nigra* L. (Karadut)

4.18 FAMILYA: PAEONIACEAE (AYIGÜLGİLLER)

Bitkinin Familyası: Paeoniaceae (Ayıgülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. *mascula*

Bitkinin Adı: Ayı gülü

Bitkinin Yöresel Adı: Ayı gülü

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Tohumları, Toprak üstü kısımları

Bitkinin Kullanım Şekli: Süs bitkisi olarak dikilir. Mayıs ayında açar. Tohumları yutulmaktadır ve balgam atılması tedavisinde kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Balgam sökmesi tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.49 *Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. *mascula* (Ayı gülü)

4.19 FAMILYA: PAPAVERACEAE (HAŞHAŞGİLLER)

Bitkinin Familyası: Papaveraceae (Haşhaşgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Papaver rhoeas* L.

Bitkinin Adı: Gelincik

Bitkinin Yöresel Adı: Gelincik yeşili

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Kavurarak yemeği yapılmaktadır. Taze iken yaprakları marul gibi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Sorkun köyü

Resim 4.50 *Papaver rhoeas* L. (Gelincik, Gelincik yeşili)

Bitkinin Familyası: Papaveraceae (Haşhaşgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Papaver somniferum* L. var. *somniferum*

Bitkinin Adı: Haşhaş, Haşhaş tohumu

Bitkinin Yöresel Adı: Haşhaşın Yeşili, Haşhaş, Afyon Haşhaşı, Haşhaş ezmesi, Haşhaş çekmesi

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları, Kozalağı, Tohumu

Bitkinin Kullanım Şekli:

- 1. Kullanımı:** Haşhaş yaprakları taze iken marul gibi yenilmektedir.
- 2. Kullanımı:** Kozalağın içindeki tohum çıkarılmaktadır. Kozalak suyun içine atılmaktadır. Kaynadıktan sonra süzgeçten geçirilmektedir. Demledikten sonra içilmektedir. 1 Kilo Haşhaş, 1 litre su kullanılmaktadır. Rahatsızlık geçesiye kadar 2 ve 3 bardak içilmektedir.
- 3. Kullanımı:** Kapsülü (Kozalağı) devlete ilaç yapımında, içindikiler yiyecek olarak kullanılmaktadır.
- 4. Kullanımı:** Tohumları bükme, ekmek, çörek ve gözleme yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Kozalağı öksürük ve soğuk algınlığı hastalık tedavisinde kullanılmaktadır. İlaç sanayide de kullanılmaktadır. Gıda ve ticari olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Bekteş köyü, Sorkun köyü

Resim 4.51 *Papaver somniferum* L. var. *somniferum* (Haşhaşın Yeşili, Haşhaş, Afyon Haşhaşı, Haşhaş ezmesi, Haşhaş çekmesi)

Resim 4.52 *Papaver somniferum* L. var. *somniferum* (Haşhaşın Yeşili, Haşhaş, Afyon Haşhaşı, Haşhaş ezmesi, Haşhaş çekmesi)

4.20 FAMILİYA: PINACEAE (ÇAMGİLLER)

Bitkinin Familyası: Pinaceae (Çamgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cebrani libani* A. Rich. var. *libani*

Bitkinin Yöresel Adı: Katran ağacı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyvesi yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.53 *Cebrani libani* A. Rich. var. *libani* (Katran ağacı)

4.21 FAMILYA: PLATANACEAE (ÇINARGİLLER)

Bitkinin Familyası: Platanaceae (Çınargiller)

Bitkinin Latince Adı: *Platanus orientalis* L.

Bitkinin Adı: Çınar

Bitkinin Yöresel Adı: Çınar, Çınar yaprağı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Soğuk suyun içerisine 2 yaprak çınar yaprağı atılmaktadır. Kaynadıktan sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Diz ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.54 *Platanus orientalis* L. (Çınar yaprağı)

4.22 FAMILYA: PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)

Bitkinin Familyası: Plantaginaceae (Sinirotugiller)

Bitkinin Latince Adı: *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib). Lange

Bitkinin Adı: Sinir otu

Bitkinin Yöresel Adı: Sinir otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli:

1. Kullanımı: Yaprakları ezdikten sonra iltihap olan kısma konulmaktadır. 2 veya 3 sefer uygulanması gerekmektedir.

2. Kullanımı: Hayvan hastalıkları kullanımında sinir otu yapraklarını ezdikten sonra ve iltihap olan bölgeye sarılmaktadır. 2 veya 3 sefer uygulanmaktadır.

3. Kullanımı: İnsan hastalıkları kullanımında yaprakları ezdikten sonra yara olan kısma sarılmaktadır. 1 gün bekletilmektedir. İnsan yaralarında, yarayı açarak yaradaki iltihabı çıkarmaktadır.

Bitkinin Faydası: Hayvanlardaki iltihap ve İnsan yaraları tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü, Örme kuyu köyü

Resim 4.55 *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib). Lange (Sinir otu)

4.23 FAMILYA: POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

Bitkinin Familyası: Polygonaceae (Madımgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Rumex scutatus* L.

Bitkinin Adı: İlibada

Bitkinin Yöresel Adı: Şalva, Ebelik, İlibada, Sabla, Şabla

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli:

1 Kullanım: Yaprakları haşlandıktan sonra dolması yapılmaktadır. Yaprakları uzun ve üçgen şeklinde sarılmaktadır. Pirinç, su, soğan ve baharat katılarak dolma iç kısmı hazırlanmaktadır. İlibada dolmasının içine katılan bulgura 'İmlik'. Bulgurun incesine 'İmrik' denilmektedir. Ispanak ve ebelik bükme yapımında kullanılmaktadır.

2 Kullanımı: İlibadayı kaynar suyun içine atılmaktadır. . Haşladıktan sonra soğuk suya atılır ve diri kalması sağlanmaktadır. Maydanoz, nane, soğan, kıyma, karabiber, bulgur katılarak iç malzemesi hazırlanmaktadır. Yaprak sarması gibi uzun şekilde sarılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Akharım köyü, Çukurca köyü, Çambeyli köyü, Dutağaç köyü, Ballık köyü, Sorkun köyü

Resim 4.56 *Rumex scutatus* L. (Şalva, Ebelik, İlibada, Sabla, Şabla)

4.24 FAMILİYA: PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

Bitkinin Familyası: Polygonaceae(Madımakgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Polygonum cognatum* Meissn.

Bitkinin Yöresel Adı: Urgancık(Arap saçı gibi)

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Yaprakları marul gibi yenilmektedir. Yemeği yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Ballık köyü

Resim 4.57 *Polygonum cognatum* Meissn. (Urgancık)

Bitkinin Familyası: Portulacaceae (Semizotugiller)

Bitkinin Latince Adı: *Portulaca oleracea* L.

Bitkinin Adı: Semizotu

Bitkinin Yöresel Adı: Temiz otu, Semizotu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: **1.Kullanımı:** Semizotu yıkanır, doğradıktan sonra sarımsaklı yoğurta katılmaktadır. Salatası yapılmaktadır. Ayrıca ayran(cacık) içine katılmaktadır.

2.Kullanım: Salça kavrulur (Salça yoksa domates katılabilir). Semizotunu doğranır. Doğradıktan sonra kavrulmaktadır. Su ve bulgur ilave edilerek yemeği yapılmaktadır.

3.Kullanımı: Bükme yapımında kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilir. Bağırsakları rahatlatıcı özelliği vardır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Karadirek köyü, Dinar Cerit yaylası

Resim 4.58 *Portulaca oleracea* L. (Temiz otu, Semizotu)

4.25 FAMILYA: RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİLLER)

Bitkinin Familyası: Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Nigella sativa* L.

Bitkinin Adı: Çörek otu

Bitkinin Yöresel Adı: Çörek otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Tohumları

Bitkinin Kullanım Şekli: Peynir yapımına katılmaktadır (Tulum peynirine). Sabahları aç karnına yenilmektedir. Poğaç ve böreklerin üstüne serpilmiştir.

Bitkinin Faydası: Her türlü hastalığa faydalı olduğu bilinmektedir.

Araştırma Alanı: Dinar Cerit yaylası

Resim 4.59 *Nigella sativa* L. (Çörek otu)

Bitkinin Familyası: Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Ranunculus arvensis* L.

Bitkinin Adı: Su pıtrağı

Bitkinin Yöresel Adı: Su pıtrağı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısmı

Bitkinin Kullanım Şekli: Su pıtrağını ezdikten sonra diz kapağına sarılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Yaralardaki iltihap ve diz kapağı ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Örme kuyu köyü

Resim 4.60 *Ranunculus arvensis* L. (Su pıtrağı)

Bitkinin Familyası: Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)

Bitkinin Latince Adı: *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy & Foucaud

Bitkinin Adı: Basur otu

Bitkinin Yöresel Adı: Basur otu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Toprak üstü kısmı, kökleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Basur otunun kökü kaynatılarak lapa haline getirilmektedir.

Sonra basur olunan kısma konulmaktadır. Toprak üstü kısımları hayvanlar yemektir.

Bitkinin Faydası: Basur tedavisinde kullanılmaktadır. Hayvan yemi olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.61 *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy & Foucaud (Basur otu)

4.26 FAMILYA: ROSACEAE (GÜLGİLLER)

Bitkinin Familyası: Rosaceae(Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Crataegus tanacetifolia* (Poir.) Pers.

Bitkinin Adı: Alıç

Bitkinin Yöresel Adı: Beyaz alıç, Alıç, Alıç Yapağı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyveleri, yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyveleri yenilmektedir. Yaprakları sıcak suyun içerisine atılmaktadır ve 5 dk demledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir. Kabızlık ve uykusuzluk tedavisinde kullanılmaktadır. Kolesterolü düşürücü etkisi bilinmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Dutagaç köyü, Bekteş köyü

Resim 4.62 *Crataegus tanacetifolia* (Poir.) Pers. (Beyaz alıç, Alıç, Alıç Yapağı)

Bitkinin Familyası: Rosaceae (Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Cydonia oblonga* Mill.

Bitkinin Yöresel Adı: Ayva, Ayva yaprağı

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Yaprakları

Bitkinin Kullanım Şekli: Ayva yaprağı su kaynadıktan sonra içine atılmaktadır. Demledikten sonra çay gibi içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.63 *Cydonia oblonga* Mill. (Ayva, Ayva yaprağı)

Bitkinin Familyası: Rosaceae (Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Prunus cerasus* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Vişne

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi, odun, dal, gövde

Bitkinin Kullanım Şekli: Vişne ağacı, dal ve gövdesinden oturak yapılmaktadır. Meyvesi yenilmektedir. Komposto ve reçeli yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Bahçe ve ev işlerinde, gıda olarak kullanılmaktadır

Araştırma Alanı: Sandıklı Akharım köyü

Resim 4.64 *Prunus cerasus* L. (Vişne)

Bitkinin Familyası: Rosaceae (Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb

Bitkinin Adı: Acı badem

Bitkinin Yöresel Adı: Acı badem

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyvesi

Bitkinin Kullanım Şekli: Günde 1 ve 2 tane yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Şeker oranını düzenlemektedir. Şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü

Resim 4.65 *Prunus dulcis* (Mill.) D.A. Webb (Acı badem)

Bitkinin Familyası: Rosaceae(Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Pyrus elaeagnifolia* Pallas subsp. *elaegnifolia* Pallas

Bitkinin Adı: Ahlat

Bitkinin Yöresel Adı: Ahlat, Yaban Armudu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyveleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyveleri yenilmektedir.

Bitkinin Faydası: Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Bekteş köyü

Resim 4.66 *Pyrus elaeagnifolia* Pallas subsp. *elaegnifolia* Pallas (Ahlat, Yaban Armudu)

Bitkinin Familyası: Rosaceae(Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Rosa canina* L.

Bitkinin Adı: Kuşburnu

Bitkinin Yöresel Adı: Kuşburnu

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Meyveleri ve tohumu

Bitkinin Kullanım Şekli:

1 Kullanımı: Kuşburnu marmeladı yapılmaktadır.

2 Kullanımı: Meyveleri toplanılmaktadır. Suya atıldıktan sonra kaynatılmaktadır. 5- 10 dk demledikten sonra içilmektedir.

3 Kullanımı: Kuşburnu tohumunu ezdikten sonra kaynatılmaktadır. 5 dk demledikten sonra içilmektedir.

Bitkinin Faydası: Soğuk algınlığı, böbrek rahatsızlığı ve mide ülseri tedavisinde kullanılmaktadır. Gıda olarak kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Soğucak köyü

Resim 4.67 *Rosa canina* L. (Kuşburnu)

Bitkinin Familyası: Rosaceae(Gülgiller)

Bitkinin Latince Adı: *Rubus canescens* DC. var. *canescens*

Bitkinin Adı: Böğürtlen

Bitkinin Yöresel Adı: Çalı dudu, Çalı üzümü

Bitkinin Kullanılan Kısım: Meyveleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Meyveleri yenilmektedir. Reçeli yapılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Her derde deva olarak bilinmektedir. Gıda olarak tüketilmektedir.

Araştırma Alanı: Sandıklı Dutagaç köyü, Bekteş köyü

Resim 4.68 *Rubus canescens* DC. var. *canescens* (Çalı dudu, Çalı üzümü, Böğürtlen)

4.27 FAMILİYA: RUBIACEAE (KÖKBOYAGİLLER)

Bitkinin Familyası: Rubiaceae (Kökboyagiller)

Bitkinin Latince Adı: *Rubia tinctorum* L.

Bitkinin Yöresel Adı: Yapışak

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Kökleri

Bitkinin Kullanım Şekli: Kökleri boya maddesi olarak kullanılmaktadır.

Bitkinin Faydası: Halı ve ip boyamada kullanılmaktadır.

Araştırma Alanı: Sandıklı Çambeyli köyü

Resim 4.69 *Rubia tinctorum* L. (Yapışak)

4.28 FAMILİYA: URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)

Bitkinin Familyası: Urticaceae (Isırganıller)

Bitkinin Latince Adı: *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*.

Bitkinin Adı: Isırgan otu

Bitkinin Yöresel Adı: Isırgan otu, Issıgan otu Istırkan otu,

Bitkinin Kullanılan Kısmı: Uç kısmı, yaprakları, tohumları

Bitkinin Kullanım Şekli: Uç kısımları toplanıp ilaca gidiyor.

1. Kullanım: Isırgan otu yıkanır, ince ince doğranılır ve kuruttuktan sonra geceleri içilmektedir. Üşüttüğümüz zaman 1 veya 2 bardak içilmektedir. İyileşme durumuna göre. 1 ya da 2 ay devam edilmektedir.

3. Kullanımı: Yaprakları taze ise marul gibi yenilmektedir. Taze ise direk bükmeye katılıyor. Sert ve gart ise döverek bükmeye katılıyor. Issıgan otunu ve soğanı doğrayıp kavurarak yenilmektedir. Taze iken yumurta kırıldıktan sonra yenilmektedir.

4. Kullanımı: Soğuk suya ısırgan otu atılmaktadır. Kaynadıktan sonra suyla başı yıkanmalıdır. Saça faydalı olduğu bilinmektedir.

Bitkinin Faydası: Kana, balgam atılması, grip-soğuk algınlığı hastalık tedavisinde kullanılmaktadır. Ayrıca şeker değerini düzenleme ve saça faydalı olduğu bilimektedir.

Araştırma Alanı: Kızılören Gülyazı köyü, Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Çukurca köyü, Sorkun köyü

Resim 4.70 *Urtica dioica* L. subsp. *dioica* (Isırgan otu, Issıgan otu, Istırkan otu)

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

5.1 Tartışma

Araştırma alanımız yakın çevredeki yapılan etnobotanik çalışmalar karşılaştırılmıştır. Alfabetik sıraya göre benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırılmıştır. Familyaların alfabetik sırasına göre karşılaştırılma yapılmıştır.

AMARANTHACEAE (HOROZİBİĞİGİLLER)

Amaranthus retroflexus L. Bitkisinin yöresel adı “kızıl bacak” olarak kayıt altına alındı. Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Ballık köylerinde yöresel adı “kızıl bacak” olarak bilinmektedir. Her iki köyde de bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Her iki köyde gıda amaçlı kullanılmaktadır. Konya/Beyşehir yapılan çalışmalarda “boranotu” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde “tilkikuyruğu” olarak bilinmektedir. Bingöl ve çevresinde “Tar, leğendur” yöresel adı bilinmektedir. Kullanım şekli aynıdır (Tugay *et al.* 2012, Sarı *et al.* 2012, Polat *et al.* 2012).

Chenopodium album subsp. *album* var. *album*: Bitkinin yöresel adı “sirken, sirkem, sirken otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Karadirek köyünde yöresel adı “Sirken, Sirkem” olarak bilinmektedir. Köylerde bitkinin çiçek ve yaprakları kullanılmaktadır. Kavrulup yemeği yapılmaktadır. Karadirek köyünde taze iken yaprakları yenilmektedir (Marul gibi). Sirken büyüyünce sertleşir, süpürge olarak kullanılmaktadır. Börek yapımında kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylasında yöresel adı “Sirkem” olarak bilinmektedir. Ballık ve Sorkun köyünde yöresel adı “Sirken” olarak bilinmektedir. Dinar Cerit yaylası, Sandıklı Karadirek, Sorkun ve Ballık köyündeki gibi börek yapımında kullanılmaktadır. Sorkun köyünde ayrıca kavrulup yemeği yapılmaktadır.. Gıda olarak tüketilmektedir. Düzce ve çevresinde “hoşkıran, sirke ve küllü ot” olarak bilinmektedir. Kavrularakta yemeği yapılmaktadır (Ceylan 2015).

APIACEAE (MAYDANOZGİLLER)

Coriandrum sativum L. Bitkinin yöresel adı “Kışneş, Kışniş” olarak kayıt altına alınmıştır. Çiçekleri ağız yaraları tedavisinde kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Kışniş” ve “Kinzi” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde adı “Kışneş” olarak bilinmektedir. Karın ağrıları, kusmayı önleyici ve doğumu kolaylaştırıcı olduğu söylenmektedir (Akan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010). Kullanım şekli diğerleri ile aynıdır (Akan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010).

ASTERACEAE (PAPATYAGİLLER)

Helichrysum plicatum DC. **subsp. plicatum**: Bitkinin yöresel adı “Altın otu” ve “arı çiçeği” olarak kayıt altına alındı. Çukurca köyünde “Arı çiçeği”, Kızılören Gülyazı köyü, Dinar Cerit yaylası köylerinde yöresel adı “Altın otu” olarak bilinmektedir. Kızılören Gülyazı köyünde bitkinin yaprakları ve çiçekleri, Dinar Cerit yaylası kökleri kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyünde altın otu böbrek taşı ve mide yanması tedavisinde kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylasında basur tedavisinde kullanılmaktadır. İnsan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Çukurca köyünde idrar yolları enfeksiyonu ve idrar yolları tıkanıklığı tedavisinde kullanılmaktadır. Kadıhanı Konya yöresinde “Şeker otu” olarak bilinmektedir. Erzurum yöresinde “altın otu, yaylaçiçeği, herdemtaze” olarak bilinmektedir (Keskin 2011, Güler 2004). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır (Keskin 2011).

Cota coelopoda (Boiss.) Boiss. : Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Ballık köyü yöresel adı “Bubeşce çiçeği, Papatya, Bubeşca” olarak bilinmektedir. Dinar Cerit yaylasında yöresel adı “Bubeşce çiçeği” olarak bilinmektedir. Kök hariç tüm kısımlarını kullanılmaktadır. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Bubeşce” olarak bilinmektedir. Bitkinin tomurcukları kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyünde çay gibi keyif için içilmektedir. Sandıklı Ballık köyünde grip ve öksürük tedavisinde kullanılmaktadır. Sandıklı Sorkun köyünde mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylası solunum yolu hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır.

***Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium*:** Bitkinin yöresel adı “Ayva dana” olarak bilinmektedir. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Ayva danesi” olarak bilinmektedir. Mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Sandıklı Örme kuyu köyünde yöresel adı “Ayva dana” olarak bilinmektedir. Ayrıca mide ve karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır. Adıyaman Kahta ve Narince köyü çevresinde “Civanperçemi, sarı gelin ve Ghiobine” yöresel adı olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde “Ayvadana ve Civanperçemi” yöresel adı bilinmektedir (Akan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010). Sandıklı ve Ege ve Güney Marmara Bölgelerin de karın ağrısında ve mide hastalığı tedavisinde kullanırken, Adıyaman (Kâhta) ve narince köyünde vücut iltihabında, şeker hastalıklarında ve pankreas tedavisinde kullanılmaktadır (Akan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010).

***Achillea arabica* Kotschy:** Bitkinin yöresel adı “Ayva dana” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Sorkun köyü, Ballık köyü, yöresel adı “Ayva dana (sarı renkte)” Sandıklı Sorkun köyünde karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır. Sandıklı Ballık köyünde karın ağrısı ve gaz giderici tedavisinde kullanılmaktadır. Kelkit Gümüşhane çevresinde “Sarı civanperçemi” olarak bilinmektedir. Böbrek taşı düşürme kadın hastalıklarında tedavisinde kullanılmaktadır. Bingöl ve çevresinde “Gorik” olarak bilinmektedir (Korkmaz 2014, Polat *et al.* 2012). Kelkit Gümüşhane çevresinde böbrek taşı düşürme kadın hastalıklarında tedavisinde kullanılmaktadır. Bingöl ve çevresinde romatizma, diş ağrısında ve kadın hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır (Korkmaz 2014, Polat *et al.* 2012)

***Tragopogon latifolius* boiss. var. *angustifolius* Boiss. :** Bitkisinin yöresel adı “Yemlik” olarak kayıt altına alındı. Sütü yaralara iyi gelmektedir. Yeşil yapraklı olan kısımları yenilmektedir. Uşak ve çevresinde “tekesakalı” olarak bilinmektedir (Kargioğlu *et al.* 2010).

***Chondrilla juncea* L. :** Bitkinin yöresel adı “Karakavuk” olarak kayıt altına alınmıştır. Uşak ve çevresinde “karakavuk” olarak bilinmektedir. Kullanım şekli aynıdır ve marul gibi tüketilmektedir (Kargioğlu *et al.* 2010).

***Anthemis wallii* Hub. - Mor. & Reese:** Bitkinin yöresel adı “Papatya” ve “Bubeşca” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Sorkun köyünde “Bubeşca” olarak bilinmektedir. Solunum yolu hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Sandıklı Bektaş ve Sogucak köyünde yöresel adı “Papatya” olarak bilinmektedir. Sandıklı Bektaş grip-soğuk algınlığı Sandıklı Sorkun köyünde uykusuzluk ve sinüzit tedavisinde kullanılmaktadır. Antalya ve Hatay çevresinde papatya olarak bilinmektedir. Kullanım şekli aynıdır. Ayrıca göğüs hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır (Karahana *et al.* 2012).

***Achillea teretifolia* Willd. :** Bitkinin yöresel adı “Ayva dana (Beyaz çiçekli)” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Ballık ve Örne kuyu köyünde yöresel adı “Ayva dana (beyaz çiçekli)” olarak bilinmektedir. Her iki köyde çiçekleri kullanılmaktadır ve karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır. Ege ve Güney Marmara bölgesinde “Civanperceci” ve “kesikotu” olarak bilinmektedir. Kullanımları aynıdır. Mide ve karın ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır (Sarı *et al.* 2010).

***Lactuca serriola* L. :** Bitkinin yöresel adı “Dağ marulu” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Dağ marulu, eşek marulu” olarak bilinmektedir. Yaşken marul gibi yenilmektedir. Dinar Cerit yaylasında “Eşek marulu” olarak bilinmektedir. Sorkun köyündeki gibi marul gibi yenilmektedir. Tansiyon ve şeker hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde yöresel adı “Acı marul” olarak bilinmektedir. Mide ve kalp hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. İkisinde de marul gibi tüketilmektedir (Kargıoğlu *et al.* 2010).

BORAGINACEAE (HODANGİLLER)

***Anchusa undulata* L. subsp. *hybrida* (Ten.) Cout. :** Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Ballık, Ballık otu” olarak bilinmektedir. Sandıklı Karadirek köyünde yöresel adı “Ballık” olarak bilinmektedir. Sandıklı Karadirek köyünde bitkinin toprak üstü kısımları kullanırken, Sandıklı Sorkun köyünde yaprakları kullanılmaktadır. Sandıklı Karadirek köyünde bükme, börek ve gözleme içine katılmaktadır. Sandıklı Sorkun köyünde kavru olarak yemeği yapılmaktadır. Her iki köyde gıda olarak tüketilmektedir.

BRASSICACEAE (TURPGİLLER)

***Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik:** Bitkinin yöresel adı “Çoban çantası” olarak kayıt altına alınmıştır. Demleme yöntemi kullanılmaktadır. Kaynamış suyun içerisine atılır. 5 dk bekletilmekte ve çay gibi içilmektedir. Sadece tohum ve yaprakları kullanılmaktadır. Basur tedavisinde kullanılmaktadır. Düzce ve çevresinde yöresel adı “Çobançantası” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde yöresel adı diğerleri ile aynıdır. Kâhta (Adıyaman) ve Narince Köyünde yöresel adı “Çoban çantağı ve Nancük” olarak bilinmektedir. Kekit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Çobançantası” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Yolçuk” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Kuşekmeği” olarak bilinmektedir. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresinde yöresel adı “Gayışlık, Bici bici, Çıngıldaklı ot” olarak bilinmektedir (Ceylan 2015, Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010). Düzce ve çevresinde kavurması yapılarak tüketilmektedir. Gıda olarak kullanılmaktadır. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde toprak üstü, tohum, yaprak, çiçek bitki kısımları kullanılmaktadır. Kan dindirici, idrar yolları hastalıkları, böbrek taşlarını parçalayıcı, idrar söktürücü, adet kanamalarını normalleştirici ve ağrı kesici olarak kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) ve Narince Köyünde kökleri dışındaki tüm kısımları kullanılıyor. Yöre halkı tarafından kökleri dışındaki kısımları suda kaynatılır, ayrıca çiğ ve pişirilerek de tüketilmektedir. Kan dolaşımını düzenlediği, kanamayı durdurucu etkisi olduğu bilinmektedir. Kekit (Gümüşhane) çevresinde bitkinin tamamı kullanılmaktadır. Demleme olarak içilmektedir. Kadın hastalıkları ve iltihap kurutucu olarak kullanılmaktadır. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda erken evrelerinde gövde ve yaprakları tüketilmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde çiğ olarak yenmekle birlikte, ebegümece ve tırşik bitkilerinin yapraklarıyla birlikte kavrulur da tüketilmektedir. Gıda olarak tüketilmektedir. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresinde çiçekleri dışında tüm bitki kısımları kullanılmaktadır. Sebze olarak çiğ veya kavrulurak yenir. Salatalara katılır. Kan dindirici, burun kanamalarını durdurma ve ağrı kesici özelliği vardır. Böbrek kumu ve taşının düşürülmesine yardımcı olur ve tedavisinde kullanılır (Ceylan 2015, Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010).

***Nasturtium officinale* R. Br. :** Bitkinin yöresel adı “Su teresi ve Gerdima” olarak kayıt altına alındı. Bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Taze yaprakları marul gibi yenilmektedir. Uykusuzluk tedavisinde kullanılmaktadır. Bingöl semt pazarında yöresel adı “Kijı, Qije, Tujik” olarak bilinmektedir. Kâhta (Adıyaman) ve Narince Köyünde yöresel adı “Su teresi, Kerdene otu, Düzzık” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Su teresi” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Su teresi, ıspatan” olarak bilinmektedir (Polat *et al.* 2012, Akan *et al.* 2015, Tugay *et al.* 2012, Altay *et al.* 2012, Kargioğlu *et al.* 2010). Bingöl semt pazarında toprak üstü kısmı kullanılmaktadır. Şeker hastalığı, gaz giderici, yüksek tansiyon, mide ağrısı, karaciğer hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Salata olarak tüketilmektedir. Haşlanarak yemek olarak tüketilmektedir. Kâhta (Adıyaman) ve Narince Köyünde yaprakları kullanılmaktadır. İdrar söktürücü, balgam söktürücü, müshil etkisi olduğu, özellikle akneler de kullanıldığı söylenmektedir. Kadın hastalıklarında iyi geldiği, ayrıca cildi güzelleştirdiği belirtilmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda erken evrelerinde gövde ve yaprakları tüketilmektedir. Yapraklı dallı kısımları kullanılmaktadır. Salatası yapılmaktadır. Uşak Üniversitesi ve yakın çevresinde taze yaprakları yıkanarak tüketilmektedir. Salatalara katılmaktadır (Polat *et al.* 2012, Akan *et al.* 2015, Tugay *et al.* 2012, Altay *et al.* 2012, Kargioğlu *et al.* 2010).

CARYOPHYLLACEAE (KARANFİLGİLLER)

***Stellaria media* (L.) Vill. :** Bitkinin yöresel adı “Bici bici” olarak kayıt altına alınmıştır. Kavrularak yemeği yapılmaktadır. Kurucuova çevresinde yöresel adı “Kaz yatağı” olarak bilinmektedir. Genç evresinde gövde yaprakları yenilmektedir (Tugay *et al.* 2012).

***Silene dichotoma* Ehrh. subsp. *dichotoma*:** Bitkinin yöresel adı “Tokluk başı” olarak kayıt altına alınmıştır. Bükme yapımında kullanılmaktadır ve kavrularak yemeği yapılmaktadır. Uşak ve çevresinde yöresel adı “Tokluk başı” olarak bilinmektedir. Soğanla kavrularak yemeği yapılır (Deniz *et al.* 2010).

CORNACEAE(KIZILCIKGİLLER)

***Cornus mas* L.** : Bitkinin yöresel adı “Kızılcık, Kızılcıklar, Ergen meyvesi” olarak kayıt altına alınmıştır. Reçeli yapılmaktadır. Meyvesi yenilmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde yöresel adı “Kızılcık” olarak kayıt altına alınmıştır. Kekit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Kızılcık” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz 2014). Ege ve Güney Marmara bölgelerinde çiçekleri kullanılmaktadır. Gastrit, mide ülser tedavisinde kullanılmaktadır. Kekit (Gümüşhane) çevresinde meyve, çekirdekler kullanılmaktadır. Marmelat, reçel yapılır, suyu çıkarılır. Suyu ishal, bağırsak rahatsızlıkları, safrayı keser, karaciğer hararetini giderir, ateş düşürücü, çekirdeklerinden mürekkep yapılır (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz 2014).

CUPRESSACEAE (SERVİGİLLER)

***Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus*:** Bitkinin yöresel adı “Diken ardıcı” olarak kayıt altına alınmıştır. Meyvesi tüketilmektedir. Genzi ve öksürüğü rahatlattığı bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde “Katran ağacı” olarak bilinmektedir. Dal kısımları kırıkları tutturmak için kullanılmaktadır (Bağcı *et al.* 2016).

HYPERICACEAE (KANTARONGİLLER)

***Hypericum perforatum* L. subsp. *perforatum*:** Bitkinin yöresel adı “Sarı Kantaron” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Ballık köyünde “Sarı kantaron” olarak bilinmektedir. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Kantaron otu” olarak bilinmektedir. Çiçekleri ve yaprakları kullanılmaktadır. Sandıklı Ballık köyü, Sarılık ve mide rahatsızlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Kantaron” olarak bilinmektedir. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Kantaron” ve “Bağtov” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Kantaron” olarak bilinmektedir (Serteser *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Bağcı *et al.* 2016). Uşak ve çevresinde bitkinin iltihap giderici, karaciğer, böbrek, safra kesesi vb. rahatsızlıklarda kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde sinir, strese ve mide ülserine iyi gelmektedir. Ayrıca köy haklı yakacak olarak kullanıyor. Tat vermesi için

pekmeze karıştırarak kullanılıyor. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde tıbbi olarak kullanılmaktadır. Mide ve sindirim rahatsızlığında kullanılmaktadır (Serteser *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Bağcı *et al.* 2016).

LAMIACEAE (BALLIBABAGİLLER)

***Mentha longifolia* (L.) Huds. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides* :** Bitkinin yöresel adı “Nane” olarak kayıt altına alınmıştır. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. Baharat olarak kullanılmaktadır. Kurutulan yaprakları çorbalara katılmaktadır. Yaprakları bükme yapımında kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyü, Sandıklı Akharım köyünde yöresel adı “Nane” olarak bilinmektedir. Baharat olarak kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyünde, baharat olarak kullanılmaktadır. Kurutulan yaprakları çorbalara katılmaktadır. Sandıklı Akharım köyünde bükme yapımında kullanılmaktadır. Bingöl semt pazarında yöresel adı “Pune, Puni, Nane” olarak bilinmektedir. Düzce ve çevresinde yöresel adı “Nane” olarak bilinmektedir. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yöresel adı “nane” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Nane” olarak bilinmektedir (Polat *et al.* 2012, Ceylan 2015, Yücel *et al.* 2013, Altay *et al.* 2012). Bingöl semt pazarında dalları kullanılmaktadır. İnfüzyon (Demleme) yöntemi kullanılmaktadır. Karın ağrısı, Soğuk algınlığı, Grip hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Yaprakları taze iken çorbaya katılmaktadır. Salata olarak tüketilmektedir. Baharat olarak kullanılmaktadır. Düzce ve çevresinde bitki taze olarak toplanıp kurutulan yaprakları baharat olarak kullanılmaktadır. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yoğurt çorbası yapımına katılmaktadır. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bitkinin yaprak kısımları kullanılmaktadır. Mide bulantısı ve karın ağrısı için yaprakları çay olarak tüketilmektedir. Bunun yanı sıra salatalara ve bazı yemeklere baharat olarak katılmaktadır (Polat *et al.* 2012, Ceylan 2015, Yücel *et al.* 2013, Altay *et al.* 2012).

***Salvia tomentosa* Mill. :** Bitkinin yöresel adı “Adaçayı, Çalba otu, Çalba bitkisi, Çalba, Can taze” olarak kayıt altına alınmıştır. Olgunlaştığı zaman toplanmaktadır. Çiçek zamanında sabah kahvaltısında sıcak su içine atılmaktadır. 5dk demledikten sonra içilmektedir. Hayvan yaralarına yaraya sarılmaktadır. Yaradaki iltihabı çıkarmaktadır.

Hazmı kolaylaştırma, mide ülseri, mide ağrısı ve grip soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Hayvan yaraları tedavisinde kullanılmaktadır. Kökboyası olarak kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Adaçayı” olarak bilinmektedir. Yaprak kısımları kullanılmaktadır. Soğuk algınlığı, bademcik ve boğaz hastalıkları ve gribin tedavisinde çayı içilmektedir. Çayı demleme usulü yapılmaktadır. Kaynayan suya 6-7 yaprak atılır. 2 dakika demlenir ve yaprakları çıkarılır. İştah açıcıdır ve hazımsızlıkta kullanılmaktadır (Kargıoğlu *et al.* 2010).

Sideritis L. : Bitkinin yöresel adı “Çay otu, Büyüme çay otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Çay otu çiçekleri ve yaprakları kullanılmaktadır. Suyu kaynatıp içine çay otu atılır, demledikten sonra çay gibi içilmektedir. Nefes darlığına iyi gelir. Kansere iyi gelir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde yöresel adı “Dağ çayı” olarak kayıt altına alınmıştır. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. İdrar söktürücü, şeker düşürücü, mide rahatsızlıkları, solunum yolu rahatsızlıkları, nezle ve boğaz hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Sarı *et al.* 2010).

Ajuga cham. (L.) Schreb. subsp. chia (Shreb) Arcangeli var. chia: Bitkinin yöresel adı “Mayasıl otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. Yapraklar kaynatılarak demledikten sonra içilmektedir. Basur tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Mayasıl otu” olarak bilinmektedir. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. Bitki az miktarda kaynatılıp içildiğinde, alerji ve mantar hastalığına iyi geldiği söylenmektedir. Ayrıca adet söktürücü, idrar artırıcı, kuvvet verici olarak kadın hastalıkları ve üriner sistem hastalıklarında kullanılmaktadır (Kargıoğlu *et al.* 2010).

Origanium: Bitkinin yöresel adı “Çay otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Tüm kısımları kullanılmaktadır. Çay gibi demlenip içilmektedir. Tadı lezzetlidir. Bingöl semt pazarında yöresel adı “Onix, Anix, Anık” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde yöresel adı “Karabaş, karabaş otu, çoban bağırtan, kafa süpüren, karan çiçeği, lavanta çiçeği, karahan” olarak kayıt altına alınmıştır. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Oğlan çiçeği, güveti otu” olarak bilinmektedir (Polat *et al.* 2012, Sarı *et al.* 2010, Kargıoğlu *et al.* 2010). Bingöl semt pazarında dal kısımları

kullanılmaktadır. İnfüzyon (Demleme) yöntemi kullanılmaktadır. Karın ağrısı, soğuk algınlığı, grip gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Baharat olarak kullanılmaktadır. Ege ve Güney Marmara bölgelerinde bitkinin yaprak, çiçek, tohum, toprak üstü aksamı, uçucu yağı gibi kısımları kullanılmaktadır. Hazmı kolaylaştırıcı, iştah açıcı, kalp çarpıntısını önleyici, öksürük, astım, bronşit, farenjit, baş, boğaz, bel ve karın ağrısı, gribal enfeksiyon, bağırsak rahatsızlıkları, ülser, burkulma ve zedelenme ağrıları, kolesterol, soğuk algınlığı, sindirim rahatsızlıkları, idrar söktürücü, antiseptik, mide ağrısı, gaz giderici, halsizlik, balgam söktürücü, romatizma, rahatlatıcı, nefes darlığı, kan şekerini düşürücü ve zayıflatıcı gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin çiçek, yaprak ve dal kısımları kullanılmaktadır. Çayı yapılmaktadır. Öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır (Polat *et al.* 2012, Sarı *et al.* 2010, Kargıoğlu *et al.* 2010).

Origanium vulgare L. subsp. hirtum (Link) letsw. : Bitkinin yöresel adı “Dağ kekiği, Eşek kekiği” olarak kayıt altına alınmıştır. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. Baharat olarak et yemeklerine katılmaktadır. Gıda olarak kullanılmaktadır. Kekit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Anuk” olarak bilinmektedir. Yaprak, çiçek kısımları kullanılmaktadır. Çayı demlenmektedir. Baharat olarak kullanılmaktadır (Korkmaz 2014).

MALVACEAE (EBEGÜMECİGİLLER)

Malva sylvestris L. Bitkinin yöresel adı “Ebe gömeci” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Karadirek, Ballık köyünde yöresel adı “ebe gömeci” olarak bilinmektedir. Sandıklı Karadirek çiçekleri çay yapımında kullanılmaktadır. Yaprakları yemek yapımında kullanılmaktadır. Sandıklı Ballık köyünde yaprakları bükme yapımında kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylasında yaprakları salata yapımında kullanılmaktadır. Sandıklı Karadirek köyünde Kum dökmesi, iltihap sökmesi ve enfeksiyon hastalıklarında kullanılmaktadır. Ege ve Marmara bölgesinde yöresel adı “Ebe gömeci” olarak kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Kömeç, Ebegümeçi, Tollık” olarak bilinmektedir. Kozan yöresi florasında yöresel adı “Ebegümeçi” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Kıran 2006). Kullanım şekli

diğerlerine göre farklılık göstermektedir. Ege ve Marmara bölgesinde Kullanım şekilleri egzama, karın ağrısı, öksürük kesici, kabızlık giderici, mide bulantısı, nezle, bronşit, bademcik, iltihap giderici, yara, bere, çarpma, morarmaya karşı ve boğaz ağrılarını giderici olarak kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde kullanım şekli aynı Ege ve Marmara bölgesinde bademcik, romatizma ve kabakulak hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Kozan yöresi florasında ebegümeci dalının çocuk düşürücü olarak kullanıldığı bilinmektedir. Ebegümecinin yörede şeker düşürücü, böbrek iltihabına, kansere karşı ve kan temizleyici olarak kullanılmaktadır (Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Kıran 2006).

Malva neglecta Wallr. : Bitkinin yöresel adı “Ebe gömeci” olarak kayıt altına alınmıştır. Yemeklere, hamurlara ve böreklere katılmaktadır. Bingöl çevresinde yöresel adı “Xemazek, Veraruejık, Tollık, Ebegümeci, Duelık” olarak bilinmektedir. Düzce ve çevresinde yöresel adı “Ebegümeci” olarak bilinmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “ebegümeci” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “ebegümeci” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Ebegömeci, ebemgömeci” olarak bilinmektedir (Polat 2012, Ceylan 2015, Korkmaz 2014, Bağcı *et al.* 2016, Serteser *et al.* 2010). Bingöl çevresinde idrar yolları hastalıkları, Karın ağrısı, iltihaplanma, yara kesikler ve kısırlık tedavisinde kullanılmaktadır. Yemeklere katılmaktadır. Düzce ve çevresinde diğerleri gibi yemeği yapılarak tüketilmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde iltihap sökücü olarak kullanılmaktadır. Yorgunluk, ayak şişmesi, bademcik için faydalıdır. Öksürük, balgama, mide ağrılarına, gargara yapılması diş ağrısı çıbanı iyileştirir. Böcek ısırmasını iyileştirir ve bu hastalık tedavisinde kullanılmaktadır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde bitkinin yemeği yapılmaktadır. Yara ve yanık tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin yaprakları ve çiçekleri boğaz ağrısında, mide ve bağırsak rahatsızlığında kullanılmaktadır. Kökü boğaz ve bademcik iltihabında kullanılmaktadır (Polat 2012, Ceylan 2015, Korkmaz 2014, Bağcı *et al.* 2016, Serteser *et al.* 2010).

MORACEAE (DUTGİLLER)

***Morus alba* L. :** Bitkinin yöresel adı “Beyaz dut” olarak kayıt altına alınmıştır. Meyvesi yenilmektedir. Reçeli yapılmaktadır. Kalp sağlığı ve kansızlık tedavisinde kullanılmaktadır. İştah açıcı özelliği vardır. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yöresel adı “Akdut” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Dut” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Dut” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Akdut” olarak bilinmektedir (Yücel *et al.* 2013, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010). Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yemeklerde, dut pekmezi ve tatlı yapımında, kuru dut hoşafı kullanılmaktadır. Olgunlaşmış dut meyveleri toplanır ve kurutulur. Genellikle meyveleri, yaprakları ve dut kurusu kullanılmaktadır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde bitkinin meyve ve yaprak kısımları kullanılmaktadır. Meyveleri taze olarak tüketilmektedir. Meyveleri pekmez yapımında kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları yemek yapımında kullanılmaktadır. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bitkinin meyveleri ve odunu kullanılmaktadır. Meyvelerinden pekmez yapımında, odunundan yakacak olarak yararlanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin meyveleri yenilmektedir. Kurutulan meyveleri aktarlarda dut kurusu olarak satılır. Göğsü yumuşatmaktadır (Yücel *et al.* 2013, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010, Kargıoğlu *et al.* 2010).

***Morus nigra* L. :** Bitkinin yöresel adı “Kırmızı dut” olarak kayıt altına alınmıştır. Meyvesi yenilmektedir. Reçeli yapılmaktadır. Kalp sağlığı ve kansızlık tedavisinde kullanılmaktadır. İştah açıcı özelliği vardır. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Karadut” olarak bilinmektedir. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yöresel adı “karadut” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Karadut” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Yücel *et al.* 2013, Kargıoğlu *et al.* 2010). Ege ve Güney Marmara bölgesinde *Morus nigra* L. karadut yaprakları ve meyveleri tüketilmektedir. Şeker düşürücüdür ve ağız yaralarına iyi gelmektedir. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde karadut pekmezi yapılmaktadır. Karadut meyveleri olgunlaştıktan sonra toplanır. Genellikle meyveleri yenilmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin meyve ve yaprakları kullanılmaktadır. Karadut yaprağından çay yapılmaktadır. Karadut

yaprağından yapılan çay karaciğer hastalıklarında özellikle sarılık için tüketilmektedir. Meyveleri yenmektedir. Meyvelerinden yapılan reçeli ve şurubu ağız yaralarını iyileştirmektedir (Sarı *et al.* 2010, Yücel *et al.* 2013, Kargıoğlu *et al.* 2010).

PAPAVERACEAE (GELİNCİKGİLLER)

***Papaver somniferum* L. var. *somniferum*:** Bitkinin yöresel adı “Haşhaş tohumu, Haşhaş ezmesi, Haşhaş Çekmesi, Haşhaş, Afyon Haşhaşı” Sandıklı Bektaş köyünde yöresel adı “Haşhaş” olarak bilinmektedir. Kozalağı kullanılmaktadır. Öksürük ve grip tedavisinde kozalağı kullanılmaktadır. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Afyon haşhaşı” olarak bilinmektedir. Kapsülü devlete, tohumu bükme, ekmek ve çörek yapımında kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyünde yöresel adı “Haşhaş yeşili” olarak bilinmektedir. Yapraklarını marul gibi yenilmektedir. Haşhaşın Yeşili “Haşhaş” olarak kayıt altına alınmıştır. Tohumu, yaprakları, kozalağı ve kapsülü kullanılmaktadır. Tohumları gözleme yapımında kullanılmaktadır. Yaprakları kullanılmaktadır. Haşhaş yaprakları taze iken marul gibi yeniliyor. Kozalağı kaynatılıp içilmektedir. Tohumu çıkardıktan sonra kaynatılmaktadır. Kapsülü devlete, içindekiler yiyecek olarak çekiliyor. Bükme, ekmek ve çörek yapımında kullanılmaktadır. Öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılmaktadır. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Haşhaş, haşş, haşgeş” olarak bilinmektedir. Tohum, taze yaprakları kullanılmaktadır. Tohumu pidelere, peksimetre ve katmere katılır. Haşhaş ezmesi ekmeğe sürülerek yenir. Tohumundan yağ elde edilir. Ayrıca, taze yaprakları çiğ olarak yenilerek, salatalara katılmaktadır. Ağrı kesici, uyku verici ve damar açıcı etkisi vardır (Kargıoğlu *et al.* 2010).

***Papaver rhoeas* L. :** Bitkinin yöresel adı “Gelincik, Gelincik yeşili” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları kullanılmaktadır. Kavrulup yemeği yapılmaktadır ve taze iken yaprağı yenilmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Gelincik” olarak bilinmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Çiçek” olarak bilinmektedir. Kozan Yöresi Florasında yöresel adı “pampal çiçeği” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Vici vici” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı

“Gelincik, Şıkşık otu” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Gelincik” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz *et al.* 2014, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010). Ege ve Güney Marmara bölgesinde şeker düşürücü ve ağız yaralarına iyi gelmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde bitkinin çayı demlenir. Balgam söküçüdür. Kan tükürme (atkuyruğuyla), bronşit, nezle, boğmacaya faydalıdır. Gece uyumayan çocuğa sütle kaynatılır verilir. Kozan yöresi florasında bitkinin tohumu, çiçeği ve yaprakları kullanılmaktadır. Kurt düşürücü, kolesterol düşürücü, iltihap tedavisinde kullanılarak ve uyku verici özelliği vardır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde bitkinin yaprak kullanılmaktadır. Bitkinin genç yaprakları yıkanıp temizlendikten sonra soğan ve çökelek (lor peyniri) ile karıştırılarak börek içi olarak kullanılmaktadır. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Çiçeklenmeden önce yaprakları taze olarak tüketilmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin çiçekleri kullanılmaktadır. Bebeklerde uykusuzluğa, öksürük ve göğüs yumuşatıcı tedavisinde kullanılmaktadır (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz *et al.* 2014, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010).

PINACEAE (ÇAMGİLLER)

***Cebrani libani* A. Rich. var. *libani*:** Bitkinin yöresel adı “Katran ağacı” olarak kayıt altına alınmıştır. Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır. Meyveleri yenilmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Sedir” olarak bilinmektedir. Sakızı için odun kısmı kullanılmaktadır. Sedir ağacından elde edilen sakız yaraların kapanması için yaranın üzerine sürülür. Odunundan yaba (harman savurmakta kullanılan, çatal biçiminde, tahtadan tarım aracı) ve semer yapılmaktadır (Yücel *et al.* 2013).

PLATANACEAE (ÇINARGİLLER)

***Platanus orientalis* L. :** Bitkinin yöresel adı “Çınar, Çınar yaprağı” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları kullanılmaktadır. Diz ağrısı tedavisinde kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Çınar yaprağı” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Biladan” olarak bilinmektedir. Tayfun Sökmen

Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Çınar ağacı” olarak bilinmektedir (Sade *et al.* 2015, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012). Kâhta (Adıyaman) çevresinde bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Kan temizlemede, sarılıkta ve kanı sulandırmada kullanıldığı söylenmektedir. Yörede 5 lt suya yarım kilo çınar yaprağı konularak günde 6 bardak içilir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Biladan” olarak bilinmektedir. Odun ve yaprakları kullanılmaktadır. Çınar ağacının odunundan senit (yufka açılan tahta) ve dibek (havan) yapılır. Yaprakları sıcak suda demlenerek eklem ağrılarının iyileşmesi için içilmektedir. Tayfun Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Çınar ağacı” olarak bilinmektedir. Dalları kullanılmaktadır. Çelik-çomak oyunu başta olmak üzere çocuk oyunlarında tercih edilen sopalardan biridir. Ayrıca el sanatları alanında kaşık yapımında kullanılmaktadır (Sade *et al.* 2015, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012).

PLANTAGINACEAE (SİNİROTUGİLLER)

***Plantago major* subsp. *intermedia* (Gilib). Lange:** Bitkinin yöresel adı “Sinir otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları kullanılmaktadır. Yaprakları ezdikten sonra iltihaplı olan kısma konulmaktadır. 2 veya 3 sefer yapılmaktadır. Hayvanlarda iltihaplarda kullanılmaktadır. Yaprakları ezerek kullanılmaktadır. 1 gün beklenmektedir. Yarayı açar ve iltihabı çekerek yaranın kurummasını sağlamaktadır. Sandıklı Ballık, Örne kuyu köyünde yöresel adı ‘sinir otu’ olarak bilinmektedir. Sandıklı Ballık köyünde yaprakları ezilerek hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Örne kuyu köyünde yaprakları ezilerek insan hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Erzurum yöresinde yayılış gösteren çevresinde yöresel adı “Bağa yaprağı, Bağ yaprağı, Pelhaves” olarak kayıt altına alınmıştır. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Sinirli ot” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Damar otu” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Sinirli ot” olarak bilinmektedir (Güler 2004, Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Kargioğlu *et al.* 2010). Erzurum yöresinde bitkinin yaprakları sebze ve salata olarak kullanılmaktadır. Halk arasında iltihap, dolama ve yara tedavilerinde, elde ovalanarak veya hafifçe haşlandıktan sonra yaralara sarılarak bir gün bekletilerek kullanılmaktadır. Mide ve bağırsak hastalıkları, nefes darlığı, çocuğu olmayan kadınların tedavilerinde kaynatılmış

bitkinin suyu veya taze bitki ağızda çiğnenip suyu emilip kalan kısmı atılmak suretiyle kullanılmaktadır. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Çayı demlenmektedir. Astım-bronşit, nefes darlığı, kadın hastalıklarına, yaprak lapası hali nasıra iyi gelir, yaraya koyulunca iyileştirir (iltihabı patlatır). Suyuyla pansuman yaparak göz iltihabı iyileştirilir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası'nda bitkinin erken evrelerinde gövde ve yaprakları tüketilmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yaprak ve tohumu kullanılmaktadır. Yapraklarından elde edilen çayı; kanı, akciğeri ve mideyi temizler. Balgam söktürür. Şeker hastalıklarında kullanılmaktadır. Göğsü yumuşatır. Yaprakları yara iyileştirici, yara patlatıcı özelliindedir. Taze yapraklar hafif sıcak suda bekletilerek yaranın veya çıbanın üzerine konulmaktadır (Güler 2004, Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Kargioğlu *et al.* 2010).

***Plantago euphratica*:** Bitkinin yöresel adı “Kara tohum, Dişi tokluk başı” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları kullanılmaktadır. Kavurması yapılarak yemeği yapılmaktadır. Ballık köyünde “dişi tokluk başı”, Örne kuyu köyünde “Kara tohum” olarak kayıt altına alınmıştır.

POLYGONACEAE (MADIMAKGİLLER)

***Polygonum arenastrum* Bor:** Bitkinin yöresel adı “Madımak” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları ve dalları kullanılmaktadır. Hayvanlar yem olarak tüketilmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Kuş pidesi, Madımak” olarak bilinmektedir. Yapraklı dalları kullanılmaktadır. Taze yapraklarından yemek yapılmaktadır. Taze yaprakları yıkanarak, doğranır ve yağda soğanla kavrulurarak yenilmektedir (Kargioğlu *et al.* 2010).

PORTULACACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

***Portulaca oleracea* L. :** Dinar Cerit yaylasında yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Sandıklı Karadirek köyünde yöresel adı “Temiz otu” olarak bilinmektedir. Salata, yemek ve bükme yapımında kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylasında Ayran içine katılmaktadır. Barsaklara faydalıdır.

PORTULACEAE (SEMİZOTUGİLLER)

Portulaca oleracea L. : Bitkinin yöresel adı “Semizotu, Temiz otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprak ve dal kısımları kullanılmaktadır. Salatası ve yemeği yapılmaktadır. Bükme ve ayran içine katılmaktadır. Gıda olarak tüketilmektedir. Bağırsakları rahatlattığı bilinmektedir. Düzce ve çevresinde yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yöresel adı “Semizotu” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Semizotu, semizlik” olarak bilinmektedir (Ceylan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010, Tugay *et al.* 2012, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010). Düzce ve çevresinde taze şekilde toplanan toprak üstü kısımlarının yemeği yapılarak salatalarda taze olarak tüketilmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin tüm bitki kısımları kullanılmaktadır. Sedef hastalığı hastalığına iyi gelmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda gövde ve yaprakları tüketilmektedir. Gövde ve yaprakları yenir, salatası ve cacığı yapılmaktadır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yaprakları kullanılmaktadır. Taze olarak toplanan bitkinin yaprakları yıkanıp temizlendikten sonra yemeği yapılmaktadır. Taze iken salataya konulmaktadır. Tayfun Sökmen Kampüsü (Antakya-Hatay) ve çevresinde yaprakları kullanılmaktadır. Taze yaprakları yoğurtla birlikte cacık yapılarak tüketilmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Taze yapraklar yıkanarak çiğ veya pişirilerek yenilmektedir. Yemeği ve yoğurtlu salatası yapılır. Fazla yenildiğinde diyare yapabilir (Ceylan *et al.* 2015, Sarı *et al.* 2010, Tugay *et al.* 2012, Bağcı *et al.* 2016, Altay *et al.* 2012, Kargıoğlu *et al.* 2010).

RANUNCULACEAE (DÜĞÜNÇİÇEĞİGİLLER)

Nigella sativa L. : Bitkinin yöresel adı “Çörek otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Tohumları kullanılmaktadır. Peynir yapımında kullanılmaktadır (Tulum peyniri). Sabahları aç karnına yenilmektedir. Poğaç ve böreklerin üstüne serpilmektedir. Her

türlü hastalığa iyi geldiği bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Çörek otu” olarak bilinmektedir. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Çörek otu, Dermanı kıl kıllara” olarak bilinmektedir. Kozan yöresi florasında yöresel adı “Çörekotu” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Kıran 2006). Ege ve Güney Marmara bölgesinde tohumları kullanılmaktadır. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel her türlü derde deva olduğu söylenir. Acı maddesinden dolayı iştah açıcıdır. Bütün kanser türlerine iyi geldiği söylenir. Yörede kaynatılarak suyu içilmektedir. Dövülüp toz halinde bala karıştırılarak yenilmektedir. Kozan yöresi florasında yapılan araştırma sonucunda çörek otunun tohumlarının astıma karşı balla karıştırılarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Tohumlarının siyah, keskin ve güzel kokulu olduğunu ve ekmeklerin üzerine serildiğini yazılmıştır. Baş ve göz ağrısı için hafifçe dövüldükten sonra burna tatbik edilmektedir. Diş ağrısı için de iyidir. Adet getirici, idrar söktürücü ve süt arttırıcı olarak şarapla birlikte içilmektedir (Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Kıran 2006).

ROSACEAE (GÜLGİLLER)

***Rosa canina* L. :** Bitkinin yöresel adı “Kuşburnu” olarak kayıt altına alınmıştır. ***Rosa canina* L.** Sandıklı Sogucak köyü, Kızılören Gülyazı köyünde yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Sandıklı Sogucak köyünde kuşburnunun çayı ve marmeladı yapılmaktadır. Soğuk algınlığı ve böbrek hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Kızılören Gülyazı köyünde meyvesi toplanıp, kaynatılıp içilmektedir. Kuşburnu tohumu da ezilerek kaynatılmaktadır. Demledikten sonra içilmektedir. Meyvesi yenilmektedir. Mide ve ülser hastalıkları tedavisinde kullanılmaktadır. Bingöl semt pazarında yöresel adı “Sırgul, Şilan, Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Kuşburnu, yaban gülü” olarak bilinmektedir. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Kuşburnu, Şilan” olarak bilinmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Kozan yöresi florasında yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Kuşburnu” olarak bilinmektedir (Polat *et al.* 2012, Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015,

Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Kargıoğlu *et al.* 2010). Bingöl semt pazarında meyve kısımları kullanılmaktadır. İnfüzyon ve reçel yapımında kullanılmaktadır. Soğuk algınlığı, grip, bronşit ve soğuk algınlığı gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmaktadır. Meyveler taze olarak yenilmektedir. Reçel olarak tüketilmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde meyve ve tohum kısımları kullanılmaktadır. Yüksek tansiyon, böbrek temizleyici ve cilde faydalıdır. C vitamini kaynağıdır. Vücut hararetini düşürücüdür. Kâhta (Adıyaman) çevresinde basur hastalığının tedavisinde, bronşit, öksürük gibi soğuk algınlığında, midenin yumuşatılmasında, tansiyon düzenlemede ve idrar yolları rahatsızlığında kullanılmaktadır. Çiçeği, meyvesi, kökleri gibi kısımları kullanılmaktadır. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde meyve kısımları kullanılmaktadır. Marmelatı ve suyu çıkarılır, çayı demlenir. İdrar söktürücü, kan temizleyici, şeker hastalıkları, soğuk algınlığı, böbrek kumu, karaciğer rahatsızlığı olanlarda yağlı yemek öncesi içilmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası'nda meyve kısımları kullanılmaktadır. Meyvesinden reçel hazırlanarak tüketilmektedir. Kozan yöresi florasında Dilek Kaya Köyünde yapılan görüşmede kurutulmuş meyvelerinin kış aylarında soğuk algınlığına karşı çayı tüketilmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde meyve kısımları kullanılmaktadır. Taze olarak toplanan meyveler yıkanıp temizlendikten sonra ezilir. Ezilen meyveler kaynatılarak marmelatı yapılmaktadır. Grip ve nezleyi iyileştirmek için bitkinin meyveleri kaynatılıp çay olarak içilir. Uşak ve çevresinde bitkinin meyve kısımları kullanılmaktadır. Meyvesinden çayı yapılmaktadır. Soğuk algınlığı, grip ve nezlede kullanılmaktadır. Meyvelerinden reçel yapılır. C vitamini kaynağıdır (Polat *et al.* 2012, Sarı *et al.* 2010, Akan *et al.* 2015, Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Kargıoğlu *et al.* 2010).

***Cydonia oblonga* Mill. :** Bitkinin yöresel adı “Ayva yaprağı” olarak kayıt altına alınmıştır. Yaprakları kullanılmaktadır. Demleme yoluyla ayva yaprağı kaynatıldıktan sonra içilmektedir. Çay gibi içilmektedir. Öksürük tedavisinde kullanılmaktadır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Ayva” olarak bilinmektedir. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yöresel adı “Ayva” olarak bilinmektedir (Bağcı *et al.* 2016, Yücel *et al.* 2013). Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde meyve, yaprak, çiçek kısımları kullanılmaktadır. Meyveleri taze olarak tüketilmektedir. Öksürüğü ve boğaz ağrısını

gidermek için bitkinin yaprağı, limon kabuğu ve nane kaynatılıp bir iki bardak içilmektedir. Mide ağrısını gidermek için bitkinin çiçeği kaynatılıp yemeklerden önce bir bardak içilmektedir. Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yemek (Ayva galiyesi) yapımında kullanılmaktadır (Bağcı *et al.* 2016, Yücel *et al.* 2013).

Prunus cerasus L. : Bitkinin yöresel adı “Vişne” olarak kayıt altına alınmıştır. Dal, meyve ve gövde kısmı kullanılmaktadır. Vişne ağacından oturak yapılmaktadır. Bahçe ve ev işlerinde kullanılmaktadır. Meyvesi yenilmektedir. Komposto ve reçeli yapılmaktadır. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Vişne” olarak bilinmektedir. Meyvesi, sapı gibi kısımları kullanılmaktadır. Gözü kuvvetlendirici, idrar söktürücü ve şeker düşürücü olarak bilinmektedir (Korkmaz 2014).

Rubus canescens DC. var. canescens: Bitkinin yöresel adı “Böğürtlen, Çalı dudu, Çalı üzümü” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Dutagaç köyünde yöresel adı “Çalı dudu” olarak bilinmektedir. Meyveleri tüketilmektedir. Sandıklı Bekteşi köyünde yöresel adı “Çalı üzümü” olarak bilinmektedir. Meyveleri yenilmektedir. Reçeli yapılmaktadır. Her iki köyde de her derde deva olarak bilinmektedir. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Böğürtlen” olarak bilinmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Böğürtlen, mora” olarak bilinmektedir. Kozan yöresi florasında yöresel adı “Karamık” olarak bilinmektedir (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz 2014, Kıran 2006). Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin kök, sürgün kısımları kullanılmaktadır. Hemoroit, böbrek taşı, şeker hastalığı, bademcik ağrısı, prostat hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde bitkinin meyvesi, kısımları kullanılmaktadır. Marmeladı ve hoşafı yapılmaktadır. Gözü kuvvetlendirici, idrar söktürücü ve şeker düşürücü olarak bilinmektedir. Karaciğer hastalıkları için faydalıdır. Tansiyon, soğuk algınlığı, basur, iltihap kurutucu ve vücuda kuvvet verir. Kozan yöresi florasında böğürtlen kalp kuvvetlendirici olduğu ve hemoroite karşı kullanıldığı bilinmektedir. Şişkinliği gidermek için çiçekleri şarapta bekletilmektedir (Sarı *et al.* 2010, Korkmaz 2014, Kıran 2006).

***Crataegus tanacetifolia* (Poir.) Pers. :** Bitkinin yöresel adı “Alıç (Beyaz renkli), Beyaz alıç” olarak kayıt altına alınmıştır. Meyveleri tüketilmektedir. Gıda olarak tüketilmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Sarı alıç” olarak bilinmektedir. Dal, meyve kısımları kullanılmaktadır. Kalp-damar problemleri olanlara iyi gelir. Şeker hastalıkları, tansiyon ve boğaz iltihabı için faydalıdır. Sinirleri yatıştırır, böbrek kumlarını düşürür. Uykusuzluğa iyi gelir. Kaşıntıya iyi gelir (Korkmaz 2014).

***Pyrus elaeagnifolia* Pallas subsp. *elaegnifolia* Pallas:** Bitkinin yöresel adı “Ahlat, Yaban armudu” olarak kayıt altına alınmıştır. Meyveleri yenilmektedir. Gıda olarak meyveleri tüketilmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Ahlat” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Dağ armudu” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Yaban armudu” olarak bilinmektedir (Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Bağcı *et al.* 2016). Kelkit (Gümüşhane) çevresinde meyve kısımları kullanılmaktadır. Hoşafı yapılmaktadır. İshali keser, böbrekleri çalıştırır, kalbi kuvvetlendirir, zehirli hayvanların sokmasında faydalıdır. **Yan etki:** Meyvesi olgunlaşmadan yenirse kabız yapar. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda meyve kısımları kullanılmaktadır. Meyveleri tüketilmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde meyveleri tüketilmektedir. Taze olarak toplanan meyveler kurutulduktan sonra öğütülerek un yapılmaktadır. Hazmı kolaylaştırmak için bu un buğday unu ile karıştırılarak ekmekek yapılmaktadır (Korkmaz 2014, Tugay *et al.* 2012, Bağcı *et al.* 2016).

RUBIACEAE (KÖKBOYASIGİLLER)

***Rubia tinctorum*:** Bitkinin yöresel adı “Yapışak” olarak kayıt altına alınmıştır. Kökleri kullanılmaktadır. Kökleri ip ve halı boyamada kullanılmaktadır. Ege ve Güney Marmara bölgesinde bitkinin yöresel adı “Yapışkan otu” olarak bilinmektedir. Toprak üstü taze sürgünleri kullanılmaktadır. Egzama tedavisinde kullanılmaktadır (Sarı *et al.* 2010).

URTICACEAE (ISIRGANGİLLER)

***Urtica dioica* L. subsp. *dioica*:** Bitkinin yöresel adı “Isırgan otu, Iştırkan, Issırgan otu” olarak kayıt altına alınmıştır. Sandıklı Sorkun köyü, Kızılören Gülyazı köyünde yöresel adı “Isırgan otu” olarak bilinmektedir. Kana iyi geldiği bilinmektedir. Sandıklı Çukurca köyünde yöresel adı “ıssırgan otu” olarak bilinmektedir. Sandıklı Sorkun köyünde yöresel adı “Iştırkan” olarak bilinmektedir. Kızılören Gülyazı köyünde uç kısımları toplanıp ilaç yapımında kullanılmaktadır. Dinar Cerit yaylasında ısırgan otu yıkanır. İnce ince doğranır ve kurutulup geceleri içilir. Üşüttüğümüz zaman 1 veya 2 bardak içilir. 1 ya da 2 ay devam edilir (İyileşme durumuna göre). Sandıklı Çukurca köyünde marul gibi yenilmektedir. Taze ise direk bükmeye katılmaktadır. Sert ise döverek bükmeye katılmaktadır. Issırgan otunu ve soğanı doğranıp kavrularak yenilmektedir. Dinar Cerit yaylasında grip ve balgam hastalığı tedavisinde kullanılmaktadır. Kana iyi gelmektedir. Sandıklı Sorkun köyünde kaynatılarak suyu ile baş yıkanır. Tazesi yumurta kırılarak yenilmektedir. Sandıklı Sorkun köyünde şekeri düşürmektedir ve saça faydalıdır. Uç kısmı, yaprakları ve dalları kullanılmaktadır. Uç kısımları toplanarak ilaç yapımı için gönderilmektedir. Yaprakları çay gibi demlenerek içilmektedir. Balgam söktürücüdür. Grip ve balgama iyi gelir. Yaprakları ve dalları kavrularak yemek yapımında kullanılmaktadır. Kana iyi gelir. Şekeri düşürür ve saça faydalıdır. Bingöl semt pazarında bitkinin yöresel adı “Yeğiş, Isırgan, Gerzinik, Derzinik” olarak bilinmektedir. Düzce ve çevresinde bitkinin yöresel adı “ısırgan” olarak bilinmektedir. Erzurum yöresinde yayılış gösteren yöresel adı “ısırgan” olarak bilinmektedir. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Isırgan” olarak bilinmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde yöresel adı “Isırgan” olarak bilinmektedir. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda yöresel adı “Isırgan” olarak bilinmektedir. Kozan yöresi florasında yöresel adı “Büyük Isırgan otu” olarak bilinmektedir. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde yöresel adı “Isırgan” olarak bilinmektedir. Uşak ve çevresinde bitkinin yöresel adı “Gidişken, Isırgan otu” olarak bilinmektedir (Polat *et al.* 2012, Ceylan *et al.* 2015, Güler 2004, Akan *et al.* 2015, Korkmaz *et al.* 2014, Tugay *et al.* 2012, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Kargıoğlu *et al.* 2010). Bingöl semt pazarında bitkinin toprak üstü ve tohum kısımları kullanılmaktadır. Kullanım şekilleri infüzyon, haşlama, tohum ezmesi ve bal şeklindedir. Romatizma ve eklem iltihaplanmaları, sindirim sistemi

kolaylaştırıcı, idrar artırıcı, basur, hepatit, kanser, böbrek taşları ve saç yağlanması gibi tedavilerde kullanılmaktadır. Haşlanıp yemek olarak tüketilmektedir. Düzce ve çevresinde bitkinin taze toprak üstü kısımlarından çorba yapılarak tüketilmektedir. Yaprakları yemek yapımında kullanılmaktadır. Erzurum yöresindeki yöre halkı tarafından romatizmalı hastalıklara karşı, bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak veya haşlanmak suretiyle ağrıyan bölgeye sarılmaktadır. Kalp hastalıklarına karşı, yumurtayla ya da sadece bitki kavrulup yenmekte ve bağırsak hastalıklarına karşı kaynatılarak suyu içilmektedir. Ayrıca yemeği yapılıp yenilmektedir. Yıkandıktan sonra, çeşitli iltihapları kurucu etkisi nedeniyle çiğ olarak yenilmektedir. Kâhta (Adıyaman) çevresinde yöresel adı “Isırgan” olarak bilinmektedir. Toprak üstü kısımları kullanılmaktadır. Kaynatılıp suyu içildiği zaman romatizma, şeker, guatr hastalığı ile mide ve karın ağrısı tedavisinde kullanıldığı bilinmektedir. Ayrıca ısırganın tohumu bal ile karıştırılıp yenildiğinde kanser hastalığına iyi geldiği belirtilmektedir. Saçlara da faydalıdır. Yörede tohumu dövülüp bala karıştırılarak yenilmektedir. Kelkit (Gümüşhane) çevresinde bitkinin gövde, yaprak ve tohum kısımları kullanılmaktadır. Kullanım şekli olarak macunu yapılarak yenilmektedir ve suyu çıkarılmaktadır. Suyu mide-bağırsak için faydalıdır, kansere umuttur. Egzama, sedef için 5dk kaynatılıp yaralara sürülür. Hücre yenileyici, saç bakımı, anne sütü artırıcı, demir eksikliğini giderici özelliği vardır. Kurucuova (Beyşehir/Konya) Kasabası’nda bitkinin yaprak kısımları kullanılmaktadır. Erken evrede yapraklarından pilav ve çorba yapılır, ayrıca çayı yapılarak içilmektedir. Kozan yöresi florasında görüşmede yapılan kişiler tarafından bitkinin tohumunun kansere ve şeker hastalığına karşı, prostat kanserine karşı yapraklarının sivilce için ve kanser hastalığına karşı kullanıldığı söylenmiştir. Tohumları dövülerek balla karıştırılıp sabahları bir kaşık aç karnına alınmak suretiyle prostat kanserine karşı kullanıldığı söylenmiştir. Yaprakları kaynatılarak dekoksyonu hazırlanmakta, sivilceler için haricen, kansere karşı ise dâhilen kullanıldığı ifade edilmiştir. Yapraklarının tuzla birlikte sürülmesiyle köpek ısırıklarına iyi geldiği ve kangrene karşı kullanıldığı ifade edilmiştir. Tümör ve ülsere karşı kullanılmaktadır. Sarıveliler (Karaman) ve çevresinde bitkinin yaprakları kullanılmaktadır. Taze olarak toplanan bitki yıkanıp temizlendikten sonra yumurta ve soğan ile kavrularak yemeği yapılır. İdrar yolları iltihabını ve vücuttaki iltihabı sökmek için bitkinin yaprakları çay gibi demlenip içilir. Romatizmayı iyileştirmek ve ödemi atmak için bitkinin yaprakları

ay gibi demlenip içilir. Bel ağrısını gidermek için bitkinin kökleri kaynatılıp bir iki bardak içilir. Kanser hastalığını gidermek için ve damar tıkanıklığını gidermek için çay gibi demlenerek içilmektedir. Bitkinin kökü kaynatılıp çocuğu olamayan kadınlar buharına oturtulur. Uşak ve çevresinde bitkinin yaprakları ve tohumları kullanılmaktadır. Yapraklarından yemek yapılır. Breklerin içine konulur. Yöre halkı tarafından kanser önleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici, olarak bilinmektedir. Isırgan yaprağının kaynatılmasıyla elde edilen suyu sa dklmelerini önlemede, kepeklenmeyi gidermede ve saçları güçlendirmede kullanılmaktadır. Ayrıca kan temizleyici, iştah açıcı, bedeni güçlendirici etkileri nedeniyle kullandıkları saptanmıştır (Polat *et al.* 2012, Ceylan *et al.* 2015, Güler 2004, Akan *et al.* 2015, Korkmaz *et al.* 2014, Tugay *et al.* 2012, Kıran 2006, Bağcı *et al.* 2016, Kargioğlu *et al.* 2010).

5.2 Sonuç

Araştırma alanında 3 ilçe (Sandıklı, Dinar, Kızılören) 12 köy (Gülyazı köyü, Cerit yaylası, Akharım köyü, Çukurca köyü, Çambeyli köyü, Karadirek köyü, Dutagaç köyü, Bekteş köyü, Ballık köyü, Sorkun köyü, Örmekuyu köyü, Soğucak köyü) ve 49 kişi ile görüşüldü. Erkek sayısı 27, kadın sayısı 22 kişi ile görüşülmüştür. Bunların Eğitim durumları; 10 kişi okuma yazma bilmemektedir. 4 kişi Ortaokul mezunudur. 3 kişi Lise mezunudur. 32 kişi İlkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Meslek durumları çoğunlukla emekli, çifçi ve ev hanımı oluşturmaktadır.

Halk tarafından kullanılan bitkilerin kullanılan kısımları ve sayısı; Çiçek 29, Yaprak 54, Kök 3, Meyve 12, Odun 1, Dal 15, Kozalak 1, Gövde 2, Yumru 1, Soğan 2, Tohum 6, Tomurcuk 2 kullanıldığı tespit edilmiştir ve Çizelge 5.12’ de verilmiştir.

Sandıklı ve çevresindeki köylerde doğal olarak yetişen ve halk tarafından kullanılan 28 familyaya ait 71 taksonların yöresel isimleri, genel isimleri kullanım alanları ve kullanım amacı, familya isimleri Çizelge 5.1’de verilmiştir. İnsan hastalıkları (99) kullanılan bitki türleri Çizelge 5.2’de verilmiştir. Gıda (38) olarak kullanılan bitki türleri Çizelge 5.3’de verilmiştir. Çay (27) olarak kullanılan bitki türleri Çizelge 5.4’de verilmiştir. Baharat (6) olarak kullanılan bitki türleri Çizelge 5.5’de verilmiştir. Hayvan hastalıkları ve hayvan yemi olarak kullanılan bitki türleri Çizelge 5.6’da verilmiştir. Ev ve eşya için kullanılan bitki türleri Çizelge 5.7’de verilmiştir. İlaç yapımında kullanılan bitki türleri Çizelge 5.8’de verilmiştir. Boya yapımında kullanılan bitki türleri Çizelge 5.9’da verilmiştir. Süs bitkisi olarak kullanılan bitki türleri Çizelge 5.10’da verilmiştir. Bitkilerin kullanılan kısmı Çizelge 5.11’de verilmiştir.

Araştırma alanında 28 familya 71 bitki türü tespit edildi. **Tür sayısı bakımından çoktan aza doğru familya sıralaması;** Lamiaceae (14), Asteraceae (13), Rosaceae (7), Amaranthaceae (3), Malvaceae (3), Ranunculaceae (3), Brassicaceae (2), Caryophyllaceae (2), Moraceae (2), Papaveraceae (2), Polygonaceae (2), Apiaceae (1), Asparagaceae (1), Boraginaceae (1), Cistaceae (1), Cornaceae (1), Cupressaceae (1), Fabaceae (1), Geraniaceae (1), Hypericaceae (1), Paeoniaceae (1), Pinaceae (1), Platanaceae (1), Plantaginaceae (1), Portulacaceae (1), Rubiaceae (1), Urticaceae (1).

1. **Amaranthaceae (Horozibiğigiller) familyası 3 bitki türü** (*Beta trigyna* Waldst. & Kit., *Amaranthus retroflexus* L., *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *album*)
2. **Apiaceae (Maydanozgiller) familyası 1 bitki türü** (*Coriandrum sativum* L.)
3. **Asparagaceae (Kuşkonmazgiller) familyası 1 bitki türü** (*Ornithogalum neurostegium* Boiss. & Blanche)
4. **Asteraceae (Papatyagiller) familyası 13 bitki türü** (*Centaurea benedicta* (L.) L. , *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*, *Cota coelopoda* (Boiss.) Boiss. , *Achillea millefolium* L. subsp. *millefolium*, *Centaurea solstitialis* L. subsp. *solstitialis*, *Achillea arabica* Kotschy, *Cichorium intybus* L., *Tragopogon latifolius* Boiss., *Chondrilla juncea* L., *Anthemis wallii* Hub. - Mor. & Reese, *Achillea teretifolia* Willd., *Lactuca serriola* L., *Helianthus tuberosus* L.)
5. **Brassicaceae (Turpgiller) familyası 2 bitki türü** (*Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., *Nasturtium officinale* R.Br.)
6. **Boraginaceae (Hodangiller) familyası 1 bitki türü** (*Anchusa undulata* L. subsp. *hybrida* (Ten.) Cout.)
7. **Caryophyllaceae (Karanfilgiller) familyası 2 bitki türü** (*Stellaria media* (L.) Vill., *Silene dichotoma* Ehrh. subsp. *dichotoma*)
8. **Cistaceae (Ladengiller) familyası 1 bitki türü** (*Cistus laurifolius* L.)
9. **Cornaceae (Kızılçıkçiller) familyası 1 bitki türü** (*Cornus mas* L.)
10. **Cupressaceae (Servigiller) familyası 1 bitki türü** (*Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus*)
11. **Fabaceae (Baklagiller) familyası 1 bitki türü** (*Onobrychis oxydonta* Boiss.)
12. **Fagaceae (Kayıngiller) familyası 1 bitki türü** (*Quercus infectoria* Oliv. subsp. *boissieri* (Reuter) O.Schwarz)
13. **Geraniaceae (Turnagagasigiller) familyası 1 bitki türü** (*Erodium cicutarium* (L.) L'Hér.)
14. **Hypericaceae (Kantarongiller) familyası 1 bitki türü** (*Hypericum perforatum* L. subsp. *perforatum*)
15. **Lamiaceae (Ballıbabagiller) familyası 14 bitki türü** (*Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. subsp. *chia* (Schreb.) Arcang., *Mentha longifolia* (L.) Huds. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*, *Origanum onites* L., *Origanum vulgare* L. subsp. *hirtum* (Link) Ietsw., *Phlomis armeniaca* Willd., *Salvia tomentosa* Mill., *Satureja cuneifolia*

Ten., *Sideritis leptoclada* O. Schwarz & P. H. Davis, *Sideritis montana* L. subsp. *montana*, *Micromeria crsitata* (Hampe) Griseb. subsp. *phrygia* P. H. Davis, *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth) Bornm, *Sideritis akmanii* Aytac, Ekici & Dönmez, *Teucrium chamaedrys* L. subsp. *chamaedrys*, *Thymus longicaulis* C. subsp. *chaubardii* (Reichb. f.) Jalas)

16. Malvaceae (Ebegümeçigiller) familyası 3 Bitki türü (*Tilia rubra* DC. subsp. *caucasica* (Rupr.) V. Engl., *Malva sylvestris* L., *Malva neglecta* Wallr.)

17. Moraceae (Dutgiller) familyası 2 bitki türü (*Morus nigra* L., *Morus nigra* L.)

18. Paeoniaceae (Ayıgülçiller) familyası 1 bitki türü (*Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. *mascula*)

19. Papaveraceae (Haşhaşçiller) familyası 2 bitki türü (*Papaver somniferum* L. var. *somniferum*, *Papaver rhoeas* L.)

20. Pinaceae (Çamgiller) familyası 1 bitki türü (*Cebrani libani* A. Rich. var. *libani*)

21. Platanaceae (Çınargiller) familyası 1 bitki türü (*Platanus orientalis* L.)

22. Plantaginaceae (Sinirotugiller) familyası 1 bitki türü (*Plantago majör* L. subsp. *intermedia* (Gilib). Lange)

23. Polygonaceae (Madımakçiller) familyası 2 bitki türü (*Rumex scutatus* L., *Polygonum cognatum* Meissn.)

24. Portulacaceae (Semizotugiller) familyası 1 bitki türü (*Portulaca oleracea* L.)

25. Ranunculaceae (Düğünçeğigiller) familyası 3 bitki türü (*Ranunculus arvensis* L., *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariiformis* Rouy & Foucaud, *Nigella sativa* L.)

26. Rosaceae (Gülgiller) familyası 7 bitki türü (*Prunus dulcis* (Mill.) D.A.Webb, *Cydonia oblonga* Mill., *Prunus cerasus* L., *Rubus canescens* DC. var. *canescens*, *Crataegus tanacetifolia* (Poir.) Pers., *Pyrus elaeagnifolia* Pallas subsp. *elaegnifolia* Pallas, *Rosa canina* L.)

27. Rubiaceae (Kökboyagiller) familyası 1 bitki türü (*Rubia tinctorum* L.)

28. Urticaceae (Isırgangiller) familyası 1 biki türü (*Urtica dioica* L. subsp. *dioica*.)
tespit edildi.

Öneriler

1. *Papaver somniferum* L. var. *somniferum* (Hahaş kozalağı) ve *Urtica dioica* L. subsp. *dioica*. (ısırgan otu) ilaç üretiminde kullanılabilir ve üretimi artırılabilir.
2. *Sideritis leptoclada* O. Schwarz & P. H. Davis (Büyüme çay otu) ve *Sideritis libanotica* Labill. subsp. *linearis* (Benth) Bornm (çay otu) bitkisinin etken maddeleri araştırılarak kanser hastalığı tedavisinde kullanılabilir.
3. *Morus nigra* L. (Karadut) ve *Morus alba* L. (beyaz dut) kansızlık tedavisi için kullanılabilir. Tüketilmesi için teşvik yapılabilir. Üretimi artırılabilir.
4. *Rubia tinctorum* L. (Yapışak) bitkisinin kökleri halı ve ip boyamada kullanılabilir.
5. *Paeonia mascula* (L.) Mill. subsp. *mascula* (Ayı gülü) park ve bahçeleri süslemede kullanılabilir.
6. Sporcu bilek ve ayak burkulması yaralanmalarında (*Ornithogalum neurostegium* Boiss. & Blanche) köpek soğanı bitkisi kullanılması tavsiye edilir.

Çizelge 5.1 Belirlenen Taksonların İsimleri

No	Familya İsmi	Latince İsmi	Genel isim	Yöresel İsmi	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım
1	Amaranthaceae (Horozibügigiller)	<i>Beta trigyna</i> Waldst. & Kit.	Kır ıspanağı	Kır ıspanağı	Gıda	Yaprak
2	Amaranthaceae(Horozibügigiller)	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Kızılback	Kızılback	Gıda	Yaprak
3	Amaranthaceae (Horozibügigiller)	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Sirken	Siken, Sirkem, Sirken otu	Gıda, Ev/Süpürge yapımında	Yaprak Dal
4	Apiaceae (Maydanozgiller)	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Kişniş	Kişneş	İnsan Hastalıkları	Çiçek
5	Asparagaceae (Kuşkonmazgiller)	<i>Ornithogalum neurostegium</i> Boiss. & Blanche	Köpek soğanı	Köpek soğanı	İnsan Hastalıkları	Toprak altı kısımları (Soğan)
6	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Achilla arabica</i> Kotschy	Ayva dana	Ayva dana	İnsan Hastalıkları	Çiçek, Dal Yaprak
7	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>	Ayva dana	Ayva dana	İnsan hastalıkları	Yaprak Çiçek Dallar
8	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Achillea teretifolia</i> Willd.	Ayva dana	Ayva dana	İnsan hastalıkları, Çay	Çiçek
9	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub.-Mor.& Reese	Papatya	Papatya	İnsan hastalıkları, Çay	Çiçek Dal Yaprak Tomurcuk
10	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Centaurea benedicta</i> (L.) L.	Sancı otu	Sancı otu	İnsan Hastalıkları	Yaprak
11	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i>	Sarı diken	Sarı diken	İnsan hastalıkları	Çiçek
12	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk	Karakafuk	Gıda	Yaprak
13	Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Cichorium intybus</i> L.	Acı güneyik	Acı güneyik	İnsan Hastalıkları	Yaprak
14	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Papatya	Bubeşce çiçeği, Bubeşça, Papatya	İnsan hastalıkları, Çay	Çiçek Toprak üstü kısımları
15	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	Yer elması	Gıda	Yumru
16	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın otu	Altın otu, Arı çiçeği	İnsan Hastalıkları	Yaprak Çiçek Kök Dal
17	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Lactuca serriola</i> L.	Acı marul	Eşek marul Dağ marul	Gıda-İnsan hastalıkları	Yaprak
18	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Tragopogon latifolius</i> Boiss.	Yemlik	Yemlik	İnsan hastalıkları, Gıda	Yaprak
19	Boraginaceae(Hodangiller)	<i>Anchusa undulata</i> L. subsp. <i>hybrida</i> (Ten.) Cout.	Ballık	Ballık, Ballık otu	Gıda	Yaprak
20	Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Çobançantası	Çobançantası	İnsan hastalıkları, Çay	Tohum Yaprak Çiçek

Çizelge 5.1 (Devam) Belirlenen Taksonların İsimleri

No	Familya İsmi	Latince İsmi	Genel isim	Yöresel İsmi	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım
21	Brassicaceae(Turpgiller)	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br	Su teresi	Gerdima	İnsan hastalıkları Gıda	Yaprak
22	Caryophyllaceae(Karanfilgiller)	<i>Silene dichotoma</i> Ehrh. subsp. <i>dichotoma</i>	Tokluk başı	Tokluk başı, Dişi tokluk başı, Kara tohum	Gıda	Yapraklar
23	Caryophyllaceae(Karanfilgiller)	<i>Stellaria media</i> (L.)Vill.	Bici bici otu	Bici bici otu	Gıda	Toprak üstü kısımları
24	Cistaceae (Ladengiller)	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşan otu	Fıfıs, Tavşan otu, Tavşanak	İnsan Hastalıkları	Yaprak
25	Cornaceae (Kızılcıkçiller)	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılcıklar	Kızılcıklar, Kızılcık, Ergen meyvesi	Gıda	Meyve
26	Cupressaceae (Servigiller)	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Diken Ardıcı	Diken Ardıcı	İnsan hastalıkları	Meyve
27	Fabaceae (Baklagiller)	<i>Onobrychis oxydonta</i> Boiss	Sakarya yoncası	Çiçekli sakarya yoncası	Hayvan yemi	Toprak üstü kısımları
28	Fagaceae (Kayıngiller)	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O.Schwarz	Meşe	Meşe, Meşe ağacı, Meşe yaprağı, Mazi meşesi	Hayvan yemi, Ev(Mangal odunu)	Meyve Yaprak Dal Gövde
29	Geraniaceae (Turnagagasigiller)	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.	Leylek kakacı	Leylek Kakacı Turnagagası,	Gıda	Yaprak
30	Hypericaceae (Kantarongiller)	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>perforatum</i>	Kantaron otu	Kantaron otu Sarı kantaron	İnsan hastalıkları	Çiçek Yaprak
31	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang.	Mayasıl otu	Mayasıl otu	İnsan hastalıklar	Yaprak
32	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>	Nane	Nane	Baharat Gıda	Yaprak Dal
33	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	Kekik	Kekik, Taş kekik	İnsan hastalıkları, Çay	Çiçek Yaprak
34	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	Kekik, Eşek kekiği, Taş kekiği, Daş kekiği	Kekik yağı eldesin de İnsan hastalıkları Baharat, Gıda, Çay	Toprak üstü kısımları

Çizelge 5.1 (Devam) Belirlenen Taksonların İsimleri

No	Familya İsmi	Latince İsmi	Genel isim	Yöresel İsmi	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım
35	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietsw.	Beyaz kekik	Beyaz kekik	Baharat, Çay Gıda, İnsan hastalıklar	Yaprak Çiçek
36	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	Çalba	Çalba	Çay İnsan hastalıkları	Yaprak Çiçek
37	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba	Çalba otu, Çalba bitkisi, Çalba, Calba Can taze Adaçayı	İnsan hastalıkları, Hayvan hastalıkları, Boya	Yaprak Çiçek
38	Lamiaceae Ballıbabagiller)	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağ kekiği	Taş kekik, Dağ kekiği Karataş kekiği	Baharat Gıda, Çay	Yaprak Çiçek
39	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	* <i>Sideritis akmanii</i> Aytac, Ekici & Dönmez	Dağ Çayı	Dağ Çayı	İnsan hastalıkları Çay	Yaprak Çiçek
40	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis galatica</i> Bornm L.	Düğmeli çay otu	Düğmeli çay otu	İnsan hastalıkları	Çiçek Yaprak
41	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis leptoclada</i> O. Schwarz & P. H. Davis	Çay otu	Büyüme Çay otu	İnsan hastalıkları, Çay	Toprak üstü kısımları
42	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	Çay otu	Çay otu	İnsan hastalıkları, Çay	Yaprak Çiçek
43	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i>	Çay otu	Karaçay	İnsan hastalıkları, Çay	Yaprak Çiçek
44	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L.subsp. <i>chamaedrys</i>	Bodur Mahmut	Bodur Mahmut	İnsan Hastalıkları Çay	Yaprak Çiçek
45	Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) Jalas	Kekik, Yer kekiği	Yer kekiği, Koyun kekiği Nane kekiği	Baharat Gıda Çay İnsan hastalıkları	Yaprak Çiçek
46	Malvaceae(Ebegümeçigiller)	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Ebegümeçi	Ebegümeçi	Gıda	Yaprak
47	Malvaceae(Ebegümeçigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümeçi	Ebe gömeçi	İnsan hastalıkları Gıda Çay	Yaprak Çiçek
48	Malvaceae(Ebegümeçigiller)	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V.Engl.	İhlamur	İhlamur	Çay İnsan hastalıkları	Yaprak Çiçek
49	Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyaz dut	Beyaz dut	İnsan hastalıkları, Gıda	Meyve
50	Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	Karadut	İnsan hastalıkları Gıda	Meyve

Çizelge 5.1 (Devam) Belirlenen Taksonların İsimleri

No	Familya İsmi	Latince İsmi	Genel isim	Yöresel İsmi	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım
51	Paeoniaceae (Şakayıkçiller)	<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>	Ayı gülü	Ayı gülü	Süs bitkisi Gıda İnsan Hastalıkları	Tohum Çiçek, Yaprak Soğanı
52	Papaveraceae(Haşhaşgiller)	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik	Gelincik Gelincik yeşili	Gıda	Yaprak
53	Papaveraceae(Haşhaşgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Haşhaş	Haşhaş yeşili, Haşhaş, Afyon haşhaşı, Haşhaşezmesi, Haşhaşçekmesi Haşhaştohumu	Gıda, Çay, İnsan hastalıkları	Tohum Kozalağı (Kapsülü) Yaprakları
54	Pinaceae (Çamgiller)	<i>Cebrani libani</i> A. Rich. var. <i>libani</i>	Katran ağacı,	Katran ağacı	İnsan hastalıkları	Meyvesi
55	Plantaginaceae(Sinirotugiller)	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Sinir otu	Sinir otu	İnsan hastalıkları Hayvan hastalıkları	Yaprak
56	Platanaceae (Çınargiller)	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar	Çınar, Çınar yaprağı	İnsan hastalıkları, Çay	Yaprak
57	Polygonaceae(Madımakgiller)	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Urgancık	Urgancık(Arap saçı gibi)	Gıda	Yaprak
58	Polygonaceae(Madımakgiller)	<i>Rumex scutatus</i> L.	İlibada	Şalva, Ebelik, İlibada, Sabla, Şabla Labada	Gıda	Yaprak
59	Portulacaceae(Semizotugiller)	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	Temiz otu	Gıda İnsan hastalıkları	Yaprak
62	Ranunculaceae(Düğünçiçeğigiller)	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörek otu	Çörek otu	Baharat Gıda İnsan hastalıkları	Tohum
60	Ranunculaceae(Düğünçiçeğigiller)	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Su pıtrağı	Su pıtrağı	İnsan Hastalıkları	Toprak üstü kısımları
61	Ranunculaceae(Düğünçiçeğigiller)	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	Basur otu	Basur otu	İnsan hastalıkları, Hayvan yemi	Toprak üstü kısmı Kök
63	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.	Alıç	Alıç	Gıda İnsan hastalıkları	Meyve Yaprak
64	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva Yaprığı	Ayva Yaprığı	İnsan hastalıkları, Çay	Yaprak
65	Rosaceae(Gülgiller)	<i>Prunus cerasus</i> L.	Vişne Ağacı	Vişne Ağacı	Ev- bahçe, Gıda	Meyve Odun Dal Gövde
66	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A.Webb	Acı badem	Acı badem	Gıda, İnsan hastalıkları	Meyve
67	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas subsp. <i>elaegnifolia</i> Pallas	Ahlat	Ahlat Yaban armudu	Gıda	Meyve
68	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Kuşburnu	Gıda, Çay, İnsan hastalıkları	Meyve Tohum

Çizelge 5.1 (Devam) Belirlenen Taksonların İsimleri

No	Familya İsmi	Latince İsmi	Genel isim	Yöresel İsmi	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım
69	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	Böğürtlen	Çalı dudu, Çalı üzümü	Her derde deva, Gıda	Meyve
70	Rubiaceae(Kökboyagiller)	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Yapışak	Kökboyası	Halı, İp boyama	Kök
71	Urticaceae (Isırganıgiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	Isırgan otu	Isırgan otu, İstirkan otu, İssıgan otu	İnsan hastalıkları, İlaç yapımında, Gıda	Yaprak Tohum Uç kısmı

Çizelge 5.2 İnsan Hastalıklarında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın otu, Arıçiçeği	Mide yanması tedavisinde
Lamiaceae(Balıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	Bodur Mahmut	Böbrek taşı tedavisinde
Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın otu, Arı çiçeği	Balgam sökmesi tedavisinde
Paeniaceae (Şakayıkıgiller)	<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>	Ayı gülü	Şeker hastalığı tedavisinde
Urticaceae (Isırganıgiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu	
Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Lactuca serriola</i> L.	Acı marul	
Cistaceae(Ladengiller)	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşan otu, Tavşanak, Fısfıs	
Rosaceae(Gülgiller)	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A.Webb	Acı Badem,	
Urticaceae (Isırganıgiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu,	
Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Papatya	Öksürük tedavisinde
Cupressaceae(Servigiller)	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Diken ardıcı,	
Papaveraceae (Haşhaşgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Haşhaş Kozalağı	
Pinaceae (Çamgiller)	<i>Cebrani libani</i> A. Rich. var. <i>libani</i>	Katran ağacı	
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva yaprağı,	
Lamiaceae (Balıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	Bodur Mahmut,	
Brassicaceae(Turpgiller)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Çoban çantası	
Lamiaceae(Balıbabagiller)	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang.	Mayasıl otu	Basur tedavisinde
Ranunculaceae (Düğünçiçeğiğiller)	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	Basur otu,	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Onopordum anatolicum</i> (Boiss.) Boiss.& Heldr. ex Eig	Galkan dikeneni, Gaytak dikeneni, Kalkan dikeneni	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Altın otu Arı çiçeği	
Platanaceae(Çınargiller)	<i>Platanus orientalis</i> L.	Çınar, Çınar yaprağı	Diz ağrısı tedavisinde

Çizelge 5.2 (Devam) İnsan Hastalıklarında Kullanılan Bitki Türleri

Familiya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	Çay otu	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill	Çalba otu	Grip-soğuk algnlığı tedavisinde
Urticaceae (İsırgangiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	İsırgan otu	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	
Malvaceae (Ebegümcigiller)	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engl.	Ihlamur	
Papaveraceae (Haşhaşgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Haşhaş Kozalağı	
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Papatya	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	Bodur Mahmut	Mide bulantısı tedavisinde
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Ayva dana	
Asparagaceae (Kuşkonmazgiller)	<i>Ornithogalum neurostegium</i> Boiss. & Blanche	Köpek soğan	Tırnak batması tedavisinde
Asparagaceae (Kuşkonmazgiller)	<i>Ornithogalum neurostegium</i> Boiss. & Blanche	Köpek soğanı	Bilek burkulması tedavisinde
Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Su pıtrağı	İltihaplı yara tedavisinde
Apiaceae (Maydanozgiller)	<i>Coriandrum sativum</i> L.	Kışniş, Kışneş,	Ağız yaraları
Asteraceae(Papatyagiller)	<i>Tragopogon latifolius</i> Boiss.	Yemlik	
Plantaginaceae(Sinirotugiller)	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Sinir otu	Yara tedavisinde
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis leptoclada</i> O. Schwarz & P. H. Davis	Büyüme çay otu	Kanser hastalığı tedavisinde
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	Çay otu	
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.		Mide rahatlatıcı
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Arı çiçeği, Altın otu	İdrar yolları tıkanıklığı
Malvaceae(Ebegümcigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebe gömeci	İltihap giderici
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i>	Sarı Diken	Diş ağrısı tedavisinde
Malvaceae(Ebegümcigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebe gömeci	Kum dökmesi
Malvaceae(Ebegümcigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebe gömeci	Enfeksiyon hastalıkları tedavisinde
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>	Ayva dana,	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Ayva dene, Ayva dana	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea teretifolia</i> Willd.	Ayva dana	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>Solstitia</i>	Sarı diken	Karın ağrısı tedavisinde
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) Jalas	Koyun kekiği, Yer kekiği, Nane kekiği	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea benedicta</i> (L.) L.	Sancı otu	Ağrı ve Doğum sancıları tedavisinde
Rosaceae(Gülgiller)	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	Böğürtlen, Çalı dudu, Çalı üzümü	Her derde deva
Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörek otu	

Çizelge 5.2 (Devam) İnsan Hastalıklarında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	Kekik	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i>	Çay otu, Karaçay	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	* <i>Sideritis akmanii</i> Aytac, Ekici & Dönmez	Dağ çayı	Nefes darlığı tedavisinde
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) letsw	Beyaz kekik	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	Kekik, Taş kekik	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	Çay otu	
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.	Alıç	Kolesterol düşürmesi
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) letsw	Beyaz kekik,	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	Mide rahatsızlığı
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cichorium endivia</i> L.	Acı güneyik	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Bubeşce çiçeği, Papatya, Bubeşca	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Ayva danesi, Ayva dana	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>	Ayva dane, Ayva dana	
Hypericaceae(Kantarongiller)	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>perforatum</i>	Kantaron otu,	Mide rahatsızlığı tedavisinde
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i>	Çay otu, Karaçay	
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	Kekik, Taş kekik	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyazdut	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	Kalp sağlığı tedavisinde
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyazdut	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	Kansızlık tedavisinde
Urticaceae (Isırgançiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyazdut	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	İştah Açıcı

Çizelge 5.2 (Devam) İnsan Hastalıklarında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Arı çiçeği, Altın otu	İdrar yolu enfeksiyon tedavisinde
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	Çalba(sarı renkli)	Mide ülseri tedavisinde
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba otu	
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Gaz giderici
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Ayva dana (sarı renkte)	
Hypericaceae(Kantarongiller)	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>perforatum</i>	Sarı Kantaron(Sarı renkli)	Sarılık tedavisinde
Urticaceae (Isırgançiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu	Saç tedavisinde
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.	Alıç	Uykusuzluk tedavisinde
Brassicaceae(Turgiller)	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.	Su teresi, Gerdima	
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	Diz kapağı ağrısı tedavisinde
Ranunculaceae (Düğünçiçeğigiller)	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	Su pıtrağı	
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.	Alıç	Kabızlık tedavisinde
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Lactuca serriola</i> L.	Acı marul, Eşek marul	Tansiyon düşürme tedavisinde
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	Sinüzit tedavisinde
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Böbrek rahatsızlığı tedavisinde
Portulacaceae (Semizotugiller)	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu, temiz otu	Bağırsakları rahatlatma tedavisinde
Astraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Papatya	Solunum yolu hastalık tedavisinde
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyazdut	İştah açıcı
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	

Çizelge 5.3 Gıda Olarak Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Amaranthaceae (Horozibügigiller)	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Kızılbaşak	Gıda
Amaranthaceae (Horozibügigiller)	<i>Beta trigyna</i> Waldst. & Kit.	Kır ıspanağı	Gıda
Amaranthaceae (Horozibügigiller)	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Sirken otu	Gıda
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Chondrilla juncea</i> L.	Karakavuk	Gıda
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cichorium intybus</i> L.	Acı güneyik	Gıda
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	Gıda
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Lactuca serriola</i> L.	Eşek marul, Acı marul	Gıda
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Tragopogon latifolius</i> Boiss.	Yemlik	Gıda
Boraginaceae (Hodangiller)	<i>Anchusa undulata</i> L. subsp. <i>hybrida</i> (Ten.) Coutinho	Ballık, Ballık otu	Gıda
Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.	Su teresi, Gerdima	Gıda
Caryophyllaceae (Karanfilgiller)	<i>Silene dichotoma</i> Ehrh. subsp. <i>dichotoma</i>	Tokluk başı	Gıda
Caryophyllaceae (Karanfilgiller)	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	Bici bici otu	Gıda
Cornaceae (Kızılıçkıklar)	<i>Cornus mas</i> L.	Kızılıçkıklar, Kızıkık, Ergen meyvesi	Gıda
Cupressaceae (Servigiller)	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Diken Ardıcı,	Gıda
Geraniaceae (Turnagagasigiller)	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.	Leylek kakacı, Turnagagası	Gıda
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>	Nane	Gıda
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	Gıda
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Letsw	Beyaz kekik	Gıda
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağ kekiği	Gıda
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) Jalas	Koyun kekiği, Yer kekiği, Nane kekiği	Gıda
Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Ebe gümeçi, Ebegümeçi	Gıda
Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebe gümeçi	Gıda
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.	Beyazdut	Gıda
Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.	Karadut	Gıda
Paeoniaceae (Ayıgülğiller)	<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>	Ayı gülü	Gıda
Papaveraceae (Gelincikgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Haşhaşın Yeşili(Haşhaş), Haşhaş tohumu(Haşhaş ezmesi)	Gıda
Papaveraceae (Gelincikgiller)	<i>Papaver rhoeas</i> L.	Gelincik, Gelincik yeşili	Gıda
Polygonaceae (Madımakgiller)	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	Urgancık	Gıda
Polygonaceae (Madımakgiller)	<i>Rumex scutatus</i> L.	İlibada, Şalva, Ebelik, Labada, Sabla, Şabla	Gıda
Portulacaceae (Semizotugiller)	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	Gıda
Ranunculaceae (Düğüniceğigiller)	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörek otu	Gıda
Rosaceae(Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.	Alıç	Gıda
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A. Webb	Acı badem	Gıda
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus cerasus</i> L.	Vişne	Gıda
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas subsp. <i>elaegnifolia</i> Pallas	Ahlat, Yaban Armudu	Gıda
Rosaceae(Gülgiller)	<i>Rubus canescens</i> DC. Var. <i>canescens</i>	Böğürtlen, Çalı dudu, Çalı üzümü	Gıda
Rosaceae(Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kusburnu	Gıda
Urticaceae (Isırganğiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>	Issıgan otu	Gıda

Çizelge 5.4 Çay Olarak Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea arabica</i> Kotschy	Ayva dana (sarı renkte)	Çay
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>	Ayva dana	Çay
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea teretifolia</i> Willd.	Ayva dana	Çay
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub. - Mor. & Reese	Papatya	Çay
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.	Papatya	Çay
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Arı çiçeği, altın otu	Çay
Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	Çobançantası	Çay
Cistaceae (Ladengiller)	<i>Cistus laurifolius</i> L.	Tavşan otu	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang.	Mayasıl otu	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) letsw	Beyaz Kekik,	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba otu	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağ kekiği	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	* <i>Sideritis akmanii</i> Aytac, Ekici & Dönmez	Dağ çayı	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis leptoclada</i> O. Schwarz & P. H. Davis	Çay otu	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	Çay otu	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i>	Çay otu, Karaçay	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	Kekik	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	Çalba(sarı renkli)	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	Bodur Mahmut	Çay
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) Jalas	Koyun kekiği, Yer kekiği, Nane kekiği	Çay
Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	Ebegümeçi	Çay
Malvaceae (Ebegümeçigiller)	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engl.	Ihlamur	Çay
Papaveraceae (Gelincikgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>	Haşhaşın Yeşili(Haşhaş), Haşhaş tohumu(Haşhaş ezmesi)	Çay
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.	Ayva yaprağı	Çay
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.	Kuşburnu	Çay
Urticaceae (Isırgançgiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu	Çay

Çizelge 5.5 Baharat Olarak Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>	Nane	Baharat
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	Baharat
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) letsw	Beyaz kekik	Baharat
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	Dağ kekiği	Baharat
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) J alas	Koyun kekiği, Yer kekiği, Nane kekiği	Baharat
Ranunculaceae (Düğünçeğigiller)	<i>Nigella sativa</i> L.	Çörek otu	Baharat

Çizelge 5.6 Hayvan Hastalıklarında ve Hayvan Yemi Olarak Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill	Çalba bitkisi	Hayvan hastalıkları/ Hayvan Yaraları
Plantaginaceae(Sinirotugiller)	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i> (Gilib). Lange	Sinir otu	Hayvan hastalıkları/ Hayvan İltihabı
Fabaceae (Baklagiller)	<i>Onobrychis oxyodonta</i> Boiss	Sakarya yoncası	Hayvan yemi
Fagaceae (Kayıngiller)	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O.Schwarz	Meşe, Mazı Meşesi	Hayvan yemi
Lamiaceae(Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba bitkisi	Hayvan yemi
Ranunculaceae (Düğünçeğigiller)	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	Basur otu	Hayvan yemi
Polygonaceae(Madımakgiller)	<i>Polygonum arenastrum</i> Bor	Madımak	Hayvan yemi

Çizelge 5.7 Ev ve Eşya Kullanımında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Amaranthaceae(Horozibiğigiller)	<i>Chenopodium album</i> subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>	Sirken	Süpürge yapımında
Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Yer elması	Sirke yapımında
Cornaceae (Kızılıcıkçigiller)	<i>Cornus mas</i> L	Kızılıcıklar. Kızılcık, Ergen meyvesi	Reçel yapımında
Fagaceae (Kayıngiller)	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O.Schwarz	Meşe, Mazı meşesi	Mangal odunu olarak kullanılır
Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	Taş kekiği	Kekik yağı üretiminde
Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus cerasus</i> L.	Vişne	Vişne ağacından oturak yapımında

Çizelge 5.8 İlaç Yapımında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Papaveraceae(Haşağgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L	Afyon Haşağı (Kapsülü ve tohumu)	İlaç yapımında
Urticaceae (Isırgançgiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i> .	Isırgan otu	İlaç yapımında

Çizelge 5.9 Boya Yapımında Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Lamiaceae(Balıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	Çalba	Kök boyası, ip boyama
Rubiaceae(Kökboyasıgiller)	<i>Rubia tinctorum</i> L.	Yapışak	Kökboyası, halı, ip boyama

Çizelge 5.10 Süs Bitkisi Kullanılan Bitki Türleri

Familya	Latincesi	Kullanılan Bitki Türleri	Kullanım Amacı
Paeoniaceae(Ayıgülğiller)	<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>	Ayı gülü	Süs bitkisi

Çizelge 5.11 Bitkilerin Kullanılan Kısımları

No	Familya	Latince	Ç	Y	K	M	O	D	K	G	Y	S	T	T
			i	a	ö	e	d	a	o	ö	u	o	o	o
			ç	p	k	y	u	l	z	v	m	ğ	h	m
			e	r	v	n			a	d	r	a	u	u
			k	a	e				l	e	u	n	m	r
									k					c
														u
														k
1	Amaranthaceae (Horoziğiğiller)	<i>Beta trigyna</i> Waldst. & Kit.		x										
2	Amaranthaceae (Horoziğiğiller)	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.		x										
3	Amaranthaceae (Horoziğiğiller)	<i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>album</i>		x				x						
4	Apiaceae (Maydanozğiller)	<i>Coriandrum sativum</i> L.		x										
5	Asparagaceae (Kuşkonmazğiller)	<i>Ornithogalum neurostegium</i> Boiss. & Blanche										x		
6	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achilla arabica</i> Kotschy		x	x			x						
7	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea millefolium</i> L. subsp. <i>millefolium</i>		x	x			x						
8	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Achillea teretifolia</i> Willd.		x										
9	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Anthemis wallii</i> Hub.- Mor. & Reese		x	x			x						x
10	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea benedicta</i> (L.) L.			x									
11	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Centaurea solstitialis</i> L. subsp. <i>solstitialis</i>		x										
12	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Chondrilla juncea</i> L.			x									
13	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cichorium intybus</i> L.			x									
14	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Cota coelopoda</i> (Boiss.) Boiss.		x	x			x						
15	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helianthus tuberosus</i> L.									x			
16	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>		x	x	x		x						
17	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Lactuca serriola</i> L.			x									
18	Asteraceae (Papatyagiller)	<i>Tragopogon latifolius</i> Boiss.			x									
19	Boraginaceae (Hodangiller)	<i>Anchusa undulata</i> L. subsp. <i>hybrida</i> (Ten.) Cout.			x									
20	Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik		x	x								x	
21	Brassicaceae (Turpgiller)	<i>Nasturtium officinale</i> R.Br.			x									
22	Caryophyllaceae (Karanfilgiller)	<i>Silene dichotoma</i> Ehrh. subsp. <i>dichotoma</i>			x									
23	Caryophyllaceae (Karanfilgiller)	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.			x			x						
24	Cistaceae (Ladengiller)	<i>Cistus laurifolius</i> L.			x									
25	Cornaceae (Kızılcıkğiller)	<i>Cornus mas</i> L.					x							
26	Cupressaceae (Servigiller)	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>					x							
27	Fabaceae (Baklagiller)	<i>Onobrychis oxydonta</i> Boiss		x	x			x						
28	Fagaceae (Kayıgiller)	<i>Quercus infectoria</i> Oliv. subsp. <i>boissieri</i> (Reuter) O.Schwarz		x		x		x		x				
29	Geraniaceae (Turnagasıgiller)	<i>Erodium cicutarium</i> (L.) L'Hér.			x									
30	Hypericaceae (Kantarongiller)	<i>Hypericum perforatum</i> L. subsp. <i>perforatum</i>		x	x									

Çizelge 5.11 (Devam) Bitkilerin Kullanılan Kısımları

No	Familya	Latince	Ç i ç e k	Y a p r a k	K ö k y v e	M e d v e	O d u n	D a l a	K o z l e k	G ö v e u	Y m r a u n	S ğ a n m	T o h a m	T o o r u c u k
31	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Ajuga chamaepitys</i> (L.) Schreb. subsp. <i>chia</i> (Schreb.) Arcang.		x										
32	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Huds. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>		x				x						
33	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Micromeria crsitata</i> (Hampe) Griseb. subsp. <i>phrygia</i> P. H. Davis	x	x										
34	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum onites</i> L.	x	x				x						
35	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>hirtum</i> (Link) Ietsw.	x	x										
36	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Phlomis armeniaca</i> Willd.	x	x										
37	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Salvia tomentosa</i> Mill.	x	x										
38	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Satureja cuneifolia</i> Ten.	x	x										
39	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	* <i>Sideritis akmanii</i> Aytac, Ekici & Dönmez	x	x										
40	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis galatica</i> Borm L.	x	x										
41	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis leptoclada</i> O. Schwarz & P. H. Davis	x	x				x						
42	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis libanotica</i> Labill. subsp. <i>linearis</i> (Benth) Bornm.	x	x										
43	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Sideritis montana</i> L. subsp. <i>montana</i>	x	x										
44	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Teucrium chamaedrys</i> L. subsp. <i>chamaedrys</i>	x	x										
45	Lamiaceae (Ballıbabagiller)	<i>Thymus longicaulis</i> C. subsp. <i>chaubardii</i> (Reichb. f.) Jalas	x	x										
46	Malvaceae (Ebegümeçgiller)	<i>Malva neglecta</i> Wallr.		x										
47	Malvaceae (Ebegümeçgiller)	<i>Malva sylvestris</i> L.	x	x										
48	Malvaceae (Ebegümeçgiller)	<i>Tilia rubra</i> DC. subsp. <i>caucasica</i> (Rupr.) V. Engl.	x	x										
49	Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus alba</i> L.					x							
50	Moraceae (Dutgiller)	<i>Morus nigra</i> L.					x							
51	Paeoniaceae (Ayıgülgiller)	<i>Paeonia mascula</i> (L.) Mill. subsp. <i>mascula</i>	x	x								x	x	
52	Papaveraceae (Haşhaşgiller)	<i>Papaver rhoeas</i> L.		x										
53	Papaveraceae (Haşhaşgiller)	<i>Papaver somniferum</i> L. var. <i>somniferum</i>		x					x				x	
54	Pinaceae (Çamgiller)	<i>Cebrani libani</i> A. Rich. var. <i>libani</i>					x							
55	Platanaceae (Çınargiller)	<i>Platanus orientalis</i> L.		x										
56	Plantaginaceae (Sinirotugiller)	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange		x										
57	Polygonaceae (Madımakgiller)	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.		x										
58	Portulacaceae (Semizotugiller)	<i>Portulaca oleracea</i> L.		x										
59	Polygonaceae (Madımakgiller)	<i>Rumex scutatus</i> L.		x										
60	Ranunculaceae (Düğünçeğigiller)	<i>Nigella sativa</i> L.											x	

Çizelge 5.11 Bitkilerin Kullanılan Kısımları

No	Familya	Latince	Ç	Y	K	M	O	D	K	G	Y	S	T	T
			i	a	ö	e	d	a	o	ö	u	o	o	o
			ç	p	k	y	u	l	z	v	m	ğ	h	m
			e	r	v	n			a	d	r	a	u	u
			k	a	e				l	e	u	n	m	r
									a					c
									k					u
														k
61	Ranunculaceae (Düğünçeğigiller)	<i>Ranunculus arvensis</i> L.	x	x				x						
62	Ranunculaceae (Düğünçeğigiller)	<i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariiformis</i> Rouy & Foucaud	x	x	x			x						
63	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Crataegus tanacetifolia</i> (Poir.) Pers.		x		x								
64	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Cydonia oblonga</i> Mill.		x										
65	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus cerasus</i> L.				x	x	x		x				
66	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Prunus dulcis</i> (Mill.) D.A.Webb				x								
67	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pallas subsp. <i>elaegnifolia</i> Pallas				x								
68	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rosa canina</i> L.				x							x	
69	Rosaceae (Gülgiller)	<i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>				x								
70	Rubiaceae (Kökboyagiller)	<i>Rubia tinctorum</i> L.				x								
71	Urticaceae (Isirgagiller)	<i>Urtica dioica</i> L. subsp. <i>dioica</i>		x									x	x

6. KAYNAKLAR

- Akan, H. ve Bakır, S. Y. (2015). Kâhta (Adıyaman) Merkezi ve Narince Köyü' nün Etnobotanik Açısından Araştırılması. *BEÜ Fen Bilimleri Dergisi*, **4(2)**: 219-248.
- Altay, V. ve Karahan, F. (2012). Tayfur Sökmen Kampüsü (Antakya–Hatay) ve Çevresinde Bulunan Bitkilerin Üzerinde Etnobotanik Araştırma. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, **2(7)**: 13-28.
- Bağcı, Y., Erdoğan, R. ve Doğu, S. (2016). Sarıveliler (Karaman) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri. *Fen Fakültesi Fen Dergisi*, **42(1)**: 84-107.
- Ceylan, F. ve Yücel, E. (2015). Düzce ve Çevresinde Gıda olarak Tüketilen Yabani Bitkilerin Tüketim Biçimleri ve Besin Ögesi Değerleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi*, **15**: 1-17
- Deniz, L., Serteser, A. ve Kargıoğlu, M. (2010). Uşak Üniversitesi ve Yakın Çevresindeki Bazı Bitkilerin Mahalli Adları ve Etnobotanik Özellikleri. *Deniz, Serteser ve Kargıoğlu/ AKÜ Fen Bilimleri Dergisi*, **01**: 57-72.
- Güler, S. (2004). Erzurum Yöresinde Doğal Yayılış Gösteren Bazı Tıbbi ve Aromatik Bilgilerin Etnobotanik Özellikleri. Çevre Orman Bakanlığı, Yayın No:209, Erzurum
- Kıran Ö. (2006). Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanışı. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Korkmaz, M. ve Karakurt, E. (2014). Kelkit (Gümüşhane) Aktarlarında Satılan Tıbbi Bitkiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, **18(3)**: 60-80.
- Polat, R., Selvi, S., Çakılcıoğlu, U. ve Açar, M. (2012). Bingöl semt pazarlarında satılan yabancı bitkilerin etnobotanik açıdan incelenmesi. *Biological Diversity and Conservation*, **5/3**: 155-161.
- Sarı, A. O., Oğuz, B., Bilgiç, A., Tort, N., Güvensen, A. ve Şenol, S.G. (2010). Ege ve Güney Marmara Bölgelerinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler. *ANADOLU Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, **20(2)**: 1-21.

- Tugay, O., Bağcı, İ., Ulukuş, D., Özer, E. ve Canbulat, M.A. (2012). Kurucuova (Beyşehir, Konya/Türkiye) Kasabası'nda Gıda Olarak Kullanılan Doğal Bitkiler. *Biological Diversity and Conservation*, **5/3**: 140-145.
- Yücel, E., Özel, A.N. ve Şengül, Y.İ. (2013). Kemaliye (Erzincan) ilçesinde Gıda Olarak Tüketilen Bitkiler ve Bölgeye Has Yiyecekler. *Biological Diversity and Conservation*, **6/2**: 34-44.

İnternet Kaynakları

- 1) <http://www.theplantlist.org/> 05.01.2018
- 2) <http://yabanicicekler.com/category/mavi-mor-6/14> 07.01.2018
- 3) <http://www.bizimcicekler.org.tr> 10.01.2018
- 4) <http://www.ebitki.com/> 05.01.2018
- 5) <https://phytochem.nal.usda.gov> 07.01.2018
- 6) <https://en.wikipedia.org> 07.01.2018
- 7) <http://www.tubives.com/> 05.01.2018
- 8) <https://www.turkiyebitkileri.com/tr/> 07.01.2018
- 9) <https://sandikli.bel.tr/cografyasi/> 07.01.2019
- 10) https://www.nufusu.com/ilce/sandikli_afyonkarahisar-nufusu 15.01.2019

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Kadriye ABAKAY
Doğum Yeri ve Tarihi : Afyonkarahisar 07.01.1991
İletişim (Telefon/e-posta) : 05070294737 / kadriyeabakaybiyolog@gmail.com

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Afyon Cumhuriyet Lisesi, (2004-2008)
Lisans : Afyon Kocatepe Üniversitesi, Biyoloji Bölümü,
(2009-2014)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl : Staj Biyolog, Akü Araştırma ve Uygulama Hastanesi, Kan Bankası, (Eylül 2010-Şubat 2013)
Staj Biyolog, Akü Tıp Fakültesi, Patoloji Laboratuvarı, (Eylül 2010-Şubat 2013)
Staj Biyolog, Akü Tıp Fakültesi, Mikrobiyoloji Laboratuvarı, (Eylül 2010-Şubat 2013)
Staj Biyolog, Afyon Zübeyde Hanım Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi, Biyokimya Laboratuvarı, (Ağustos 2014-Kasım 2014)
Staj Öğretmen, Biyoloji Öğretmeni, Kamil Miras Anadolu Lisesi, (Mart 2015-Haziran 2015)
Fen Bilimleri Öğretmeni, Merkez Susuz Ortaokulu, (Şubat 2017-Haziran 2017)
Biyolog, Özel Dr. Fatih Ögüç Fertillife Afyon Hastanesi, Tüp Bebek Merkezi (Ekim 2019-Devam Ediyor)

EKLER

EK 1. Arazi Çalışmalarından Görüntüler

